

'Scheiden is niet soft!'

De Modererende Rol van Scheiding van Ouders op het Verband tussen
Drugsgebruik van Adolescenten en Vier Mogelijke Risicofactoren.

H. M. Guurink (3785912)

M. J. Jensen (3808122)

E. C. H. Kurvers (3806529)

L. Verdonschot (3784940)

Groepsnummer 5

Universiteit Utrecht

08-06-2012

Samenvatting

Deze studie onderzocht de modererende rol van scheiding op verband tussen persoonlijkheidseigenschappen, ouderlijke controle, kwaliteit van de ouder- kindrelatie en vriendschappen en drugsgebruik bij adolescenten van 14 tot 24 jaar. Hierbij werd gebruik gemaakt van de vijfde meting uit de dataset 'conflict and management of relationships' (CONAMORE) waarin 1275 adolescenten (gemiddelde leeftijd = 17,6 jaar, SD = 2.08) meededen. Regressieanalyses toonden dat drugsgebruik hoger was bij adolescenten van gescheiden ouders, adolescenten die meer extravert waren, meer open stonden voor nieuwe ideeën, weinig zorgvuldig waren en waarvan de ouders weinig controle uitoefenden in de opvoeding. Daarnaast werd enkel het verband tussen extraversie en drugsgebruik van adolescenten versterkt wanneer de ouders gescheiden waren. Verder lieten de analyses zien dat de kwaliteit van de ouder- kindrelatie en de kwaliteit van de vriendschap geen verband hielden met drugsgebruik, dit gold voor zowel gescheiden als niet gescheiden ouders. In de discussie worden mogelijke verklaringen gegeven voor de gevonden resultaten evenals implicaties voor theorie en praktijk.

Inleiding

Nederlandse jongeren beginnen al op vroege leeftijd te experimenteren met drugs. Zo heeft volgens het Trimbos instituut (2010) 2,3% van de twaalfjarigen ervaring met cannabis. Op 17-18 jarige leeftijd is het cannabisgebruik toegenomen tot 51,6% onder jongens en 30,5% onder meisjes. Op deze leeftijd heeft 8,6% van de scholieren wel eens harddrugs (ecstasy, cocaïne, amfetamine of heroïne) gebruikt. Drugsgebruik heeft verschillende negatieve gevolgen voor zowel het individu, bijvoorbeeld problemen met de gezondheid en psychosomatische klachten, de directe omgeving, zoals familieproblemen, en de maatschappij, bijvoorbeeld criminaliteit (Newcomb & Bentler, 1988).

Om te begrijpen waarom adolescenten drugs gaan gebruiken, maken we in deze studie gebruik van een ecologisch model van ontwikkeling. Bronfenbrenner (1994) gaat er in zijn model vanuit dat factoren op het micro-, meso- en macroniveau invloed hebben op de ontwikkeling van het individu. Deze studie onderzoekt enkele risicofactoren op micro- en mesoniveau. Op microniveau zijn dit persoonlijkheidseigenschappen van adolescenten. Daarnaast wordt er op mesoniveau naar de opvoedingsdimensie ouderlijke controle, de kwaliteit van de ouder-kind relatie en de kwaliteit van vriendschappen gekeken.

Aangezien Bronfenbrenner stelt dat risicofactoren op verschillende niveaus en ook binnen niveaus elkaar mogelijk beïnvloeden, richt huidige studie zich op de modererende rol van familiesamenstelling op de mogelijke risicofactoren van drugsgebruik. De factor familiesamenstelling op mesoniveau speelt mogelijk een rol op de bij het drugsgebruik van adolescenten (Barrett & Turner, 2006). Een ingrijpende verandering in de familiesamenstelling waar veel kinderen mee te maken krijgen is scheiding van ouders (Krohn, Hall & Lizotte, 2008). In 2009 zijn in Nederland 31,7 duizend huwelijken ontbonden, waarbij 33,3 duizend kinderen betrokken waren (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2010). Uit diverse onderzoeken (Barrett & Turner, 2006; Hemovich & Crano, 2009; Neher & Short, 1998) komt naar voren dat adolescenten uit eenoudergezinnen een veel hoger middelengebruik hebben dan adolescenten uit tweeoudergezinnen. Op basis van deze bevindingen lijkt er een verband te bestaan tussen scheiding en drugsverbruik bij adolescenten. Het is niet eerder onderzocht of scheiding van ouders de andere risicofactoren van drugsgebruik mogelijk versterkt. Daarom richt deze studie zich op de mogelijke modererende rol van scheiding op de risicofactoren van drugsgebruik bij adolescenten. Drugsgebruik wordt in deze studie gespecificeerd als hasj- en marihuanagebruik.

Persoonlijkheidseigenschappen en drugsgebruik

In deze studie wordt gekeken naar het verband tussen persoonlijkheidseigenschappen en drugsgebruik bij adolescenten, aangezien veel studies tonen dat persoonlijkheidseigenschappen samenhangen met het middelengebruik onder adolescenten (Flory, Lynam, Milich, Leukefield, & Clayton, 2002; Jaffee & D’Zurilla, 2009; Malmberg e.a., 2010; Martins, Storr, Alexandre, & Chilcoat, 2008; Neher & Short, 1998). Er zijn echter relatief weinig studies die gebruik hebben gemaakt van de Big Five theorie voor persoonlijkheid (Goldberg, 1992). Deze theorie gaat uit van vijf verschillende persoonlijkheidsdimensies, te weten extraversie, vriendelijkheid, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid voor nieuwe ideeën. De schaal extraversie gaat over de mate waarin een persoon behoefte heeft aan contact. De schaal vriendelijkheid gaat over hoe iemand zich gedraagt in samenwerking met anderen. De schaal zorgvuldigheid richt zich op de wijze waarop iemand aan het werk gaat, of dit slordig of nauwkeurig is. De schaal emotionele stabiliteit geeft aan in welke mate iemand tevreden is over zichzelf. De schaal emotionele stabiliteit geeft aan in welke mate een persoon emotioneel of juist neurotisch is. Tot slot de schaal openheid voor nieuwe ideeën, waarbij het erom gaat in welke mate iemand op zoek gaat naar nieuwe ervaringen (Goldberg, 1992).

Empirisch onderzoek richt zich hoofdzakelijk op het verband tussen specifieke karaktereigenschappen en drugsgebruik bij adolescenten. Een eerste belangrijke dimensie van karakter die wordt geassocieerd met een verhoogde kans op drugsgebruik is een hoge mate van sensatie zoeken. Dit wordt in het onderzoek van Quay (1965) gedefinieerd als het nauwelijks kunnen verdragen van verveling en routine en de neiging om spanning en sensatie op te zoeken. Uit het onderzoek van Flory en collega’s (2002) komt bijvoorbeeld naar voren dat sensatie zoeken een sterke voorspeller is voor vroegtijdig en langdurig drugsgebruik van adolescenten. Dit wordt bevestigd door Martins en collega’s (2008). Hun onderzoek toonde dat veel sensatie zoeken samenhangt met een hoger ecstasy- en marihuana-gebruik bij adolescenten in de leeftijd van 12 tot 18 jaar. Aangezien het onderzoek van Zuckerman, Kuhlman, Joireman, Teta en Kraft (1993) toont dat de karaktereigenschap sensatie zoeken en de schaal zorgvuldigheid uit de Big Five sterk negatief correleren, is mogelijk een lage overeenkomst met de persoonlijkheidsdimensie zorgvuldigheid een sterke voorspeller van drugsgebruik bij adolescenten.

Een andere dimensie van karakter die in verband wordt gebracht met drugsgebruik onder adolescenten is hulpeloosheid. Zo toont het onderzoek van Flory en collega’s (2002) dat adolescenten met een hoge mate van hulpeloosheid

een vergrote kans lopen op het gebruik van drugs. De onderzoeken van Jaffee en D'Zurilla (2009) en Brook en collega's (2000) bevestigen dat een hoge mate van hulpeloosheid het risico op drugsgebruik vergroot. Daarnaast toonden hun onderzoeken dat de kans op drugsgebruik van adolescenten wordt vergroot naarmate zij meer moeite hebben met het reguleren van emoties. Tot slot tonen zij dat drugs als copingstrategie worden gebruikt om emoties te kunnen reguleren. Ook onderzoek van Swaim, Oetting, Edward en Beauvais (1989) en Neher en Short (1998) tonen dat drugs chronische emotionele stress, wat leidt tot een hoge mate van hulpeloosheid, kan stabiliseren. In het onderzoek van Costa en McCrae (1987) wordt onder andere hulpeloosheid als kenmerk van een lage score op de persoonlijkheidsdimensie emotionele stabiliteit uit het Big Five model genoemd. Op basis van bovenstaande empirische bevindingen kan gesuggereerd worden dat een lage score op de emotionele stabiliteitsschaal samenhangt met meer drugsgebruik in de adolescentie.

Samengevat is vooral onderzoek gedaan naar karaktereigenschappen die samengaan met een lage score op zorgvuldigheid en lage emotionele stabiliteit. Dit zijn mogelijk de meest voornamelijk risicofactoren voor drugsgebruik onder adolescenten. Er zijn geen studies bekend naar de andere dimensies van persoonlijkheid. Om dit verder te onderzoeken zal in dit onderzoek gekeken worden naar de vijf persoonlijkheidsdimensies en hun mogelijke verband met drugsgebruik bij adolescenten.

Ouderlijke controle en drugsgebruik

Een andere factor die mogelijk samenhangt met drugsgebruik bij jongeren is de opvoeding, en dan met name ouderlijke controle. Sampson en Laub (1993) stellen in hun sociale controletheorie dat wederzijdse afhankelijkheid en interpersoonlijke relaties ervoor zorgen dat individuen in de samenleving met elkaar en met informele instituties, zoals het gezin, verbonden raken. Het toezicht en de disciplinerende die bijvoorbeeld het gezin uitoefent, wordt ook wel informele sociale controle genoemd. De theorie veronderstelt dat bij sterke bindingen risicogedrag, zoals drugsgebruik, wordt verhinderd door pijnlijke of vervelende gevolgen van deze informele sociale controle. Dit zou bijvoorbeeld betekenen dat kinderen met een strengere opvoeding later minder kans hebben om probleemgedrag te vertonen. Een ander theoretisch perspectief dat het belang van ouderlijke controle in het voorkomen van drugsgebruik bij jongeren onderschrijft, is de zelfcontroletheorie van Gottfredson en Hirschi (1990). Deze theorie stelt dat risicogedrag, zoals drugsgebruik, verklaard kan worden door gebrekkige zelfcontrole. Als belangrijkste reden voor een lage mate van zelfcontrole noemt de theorie een ineffectieve opvoeding. Om een kind

zelfcontrole aan te leren, zijn volgens deze theorie een aantal condities in de opvoeding noodzakelijk, te weten het monitoren van het gedrag van een kind, het herkennen van afwijkend gedrag en het bestraffen van dit gedrag.

Ook empirische studies benoemen het belang van ouderlijke controle, en in het bijzonder gedragsmatige controle, in het voorkomen van drugsgebruik door adolescenten. Gedragsmatige controle heeft betrekking op de regulatie van het gedrag van het kind door strikte en consistente discipline (Barber, 1996; Barber, Olsen, & Shagle, 1994). Diverse studies (DiClemente e.a., 2001; Li, Stanton, & Feigelman, 2000; Martins e.a., 2008; Rai e.a., 2003) tonen bij een hoge mate van controle in de opvoeding, ook aangeduid als monitoring, een lagere mate van middelengebruik onder adolescenten.

Deze bevindingen worden echter ook in twijfel getrokken. Stattin en Kerr (2000) benoemen dat monitoring in de meeste studies wel gedefinieerd wordt als het actief controleren van en het toezicht houden op het gedrag van het kind. Echter, wordt dit vaak geoperationaliseerd als de kennis die ouders hebben over de activiteiten van het kind. In hun onderzoeken (Kerr & Stattin, 2000; Stattin & Kerr, 2000) tonen Stattin en Kerr dat de mate waarin adolescenten geneigd zijn om spontaan informatie met hun ouders te delen een belangrijker voorspeller is dan het controleren en stellen van strikte regels.

Toch lijkt de mate van ouderlijke controle wel degelijk een rol te spelen in drugsgebruik door adolescenten. Zo tonen diverse onderzoekers (Barber e.a., 1994; Barnes & Farnell, 1992; Fletcher, Steinberg, & Williams-Wheeler, 2004; Gray & Steinberg, 1999; Van der Vorst, Engels, Meeus, Deković, & Vermulst, 2006) dat controleren en stellen van strikte regels door ouders negatief samenhangt met middelengebruik in de adolescentie. Ook studies die de opvoedingsstijl van ouders onderzoeken, suggereren dat de opvoedingsdimensie ouderlijke controle een beschermende factor is voor drugsgebruik bij adolescenten. Zo tonen diverse onderzoeken (Adalbjarnardottir & Hafsteinsson, 2001; Montgomery, Fisk, & Craig, 2008; Lamborn, Mounts, Steinberg & Dornbusch, 1991; Secades-Villa, Fernández-Hermida, & Vallejo-Seco, 2005) dat het middelengebruik van adolescenten van autoritatieve en autoritaire ouders, wiens opvoeding verschilt in de mate van warmte, maar beide gekenmerkt wordt door controle (Baumrind, 1971; Maccoby & Martin, 1983), significant lager is dan dat van adolescenten die een permissieve of verwaarlozende opvoeding genoten hebben.

Samengevat suggereren bovenstaande bevindingen dat de opvoeding van ouders een belangrijke rol speelt bij het middelengebruik van adolescenten. Met name de opvoedingsdimensie ouderlijke gedragscontrole lijkt hierin een

belangrijke beschermende factor te vormen. In deze studie wordt daarom onderzocht of de mate van ouderlijke gedragscontrole in de opvoeding kan samenhangen met drugsgebruik door adolescenten en of scheiding van ouders hier een modererende rol in heeft.

De kwaliteit van de ouder-kind relatie en drugsgebruik

Naast voorgaande risicofactoren wordt in deze studie gekeken naar het verband tussen de kwaliteit van de ouder-kindrelatie en drugsgebruik. Volgens de hechtingstheorie, zoals beschreven door Bowlby (1988), zou de duurzame affectieve band tussen de ouder en het jonge kind zorgen voor een gevoel van veiligheid bij het kind. Dit is een voorspeller voor het ontstaan van problemen op latere leeftijd. Weiss (1982) vult de hechtingstheorie aan en stelt dat wanneer kinderen ouder worden de band tussen ouder en kind nog steeds belangrijk is. Huidig onderzoek kijkt daarom naar de samenhang tussen de affectieve band, oftewel de kwaliteit van de ouder-kind relatie en drugsgebruik bij adolescenten.

Verschillende empirische studies tonen tevens aan dat er mogelijk een verband is tussen de kwaliteit van de ouder-kind relatie en het drugsgebruik van de adolescent (Bahr, Hoffmann, & Yang, 2005; Brook, Whiteman, Finch, & Cohen, 2000; Henry, 2008; Lee & Bell, 2003; McArdle e.a., 2002). Het onderzoek van Lee en Bell (2003) toont aan dat het marihuana-gebruik bij adolescenten van 18 tot 25 jaar die een goede relatie met de ouders hadden, lager was dan bij adolescenten met een minder goede relatie met de ouders. Het onderzoek van McArdle en collega's (2002) laat tevens zien dat het drugsgebruik van jongere adolescenten, van 14 tot 15 jaar samenhangt met de kwaliteit van de ouder-kind relatie. In het onderzoek van Henry (2008) geldt dit tevens voor jongeren met een gemiddelde leeftijd van 12,3 jaar. In deze studie werd een samenhang gevonden tussen de kwaliteit van de ouder-kind relatie en het marihuana-gebruik van de adolescent. Volgens Brook en collega's (2000) kan een goede wederzijdse relatie, gekenmerkt door affectie, tussen ouder en kind samenhangen met minder drugsgebruik gedurende de adolescentie. Bahr en collega's (2005) bevestigen dat er een verband is tussen de kwaliteit van de relatie met de ouder en het middelengebruik in de adolescentie. Zij wijzen er echter op dat dit verband kleiner is dan die van andere variabelen zoals de monitoring van ouders en de invloed van leeftijdsgenoten.

In verschillende studies wordt steun van de ouder gebruikt als maat voor de kwaliteit van de ouder-kind relatie (Brook e.a. 2000; Wills, Resko, Ainette, & Mendoza, 2004). Onderzoek toont aan dat de steun die de adolescent krijgt van de ouder samenhangt met het drugsgebruik onder adolescenten (Brook e.a., 2001). Wills en collega's (2004) suggereren dat de steun van de ouder een

beschermende factor kan zijn met betrekking tot het drugsgebruik van de adolescent.

Bovenstaande bevindingen suggereren dat de kwaliteit van de ouder-kind relatie verband kan houden met drugsgebruik onder adolescenten. Deze studie onderzoekt daarom of de kwaliteit van de ouder-kind relatie samenhangt met drugsgebruik en of de scheiding van de ouders hier een modererende rol in heeft.

Kwaliteit van vriendschappen en drugsgebruik

Een laatste factor die in deze studie als risicofactor wordt gezien, voor het gebruik van drugs is de kwaliteit van vriendschappen. De Peer Cluster Theorie valt onder de levensstijltheorieën die gebaseerd zijn op het concept dat drugsgebruik deel uitmaakt van de levensstijl van een groep en dat deze context een krachtige vormgever is van gedrag (Oetting & Beauvais, 1987; Oetting & Beauvais, 1986). De Peer Cluster Theorie bestaat uit een model waarin onderliggende variabelen, zoals het gezin en behoeftes van de adolescent, de kans op het gebruiken van drugs verhogen of verlagen. Volgens Oetting en Beauvais (1987) hebben deze variabelen een samenhang en zorgen ze ervoor dat het adolescenten meer of minder vatbaar maakt voor betrokkenheid bij drugsgebruik. Door Oetting en Beauvais (1987) wordt de invloed van vrienden als de meest dominante variabele gezien. Zij zijn van mening dat drugsgebruik bijna altijd direct gekoppeld is aan relaties met vrienden. Vrienden creëren namelijk een opvatting over drugsgebruik, voorzien elkaar van drugs, bieden een sociale context aan voor het gebruik van drugs en delen ideeën en overtuigingen die beweegredenen worden voor het gebruik van drugs. De Peer Cluster Theorie definieert vrienden als peerclusters die bestaan uit zeer invloedrijke groepen van hechte vrienden. Hier spelen drugs een belangrijke rol in het kiezen van de groep hechte vrienden (Oetting & Beauvais, 1987; Oetting & Beauvais, 1986). De adolescenten binnen deze peerclusters gebruiken dezelfde soort drugs, om dezelfde redenen en ze gebruiken drugs als ze samen zijn. De Peer Cluster Theorie stelt dat er een mogelijk verband is tussen drugsgebruik en de hechte vriendschappen.

Er zijn slechts enkele empirische onderzoeken die aantonen dat hechte vriendschappen mogelijk een verband hebben met drugsgebruik (Allen, Chango, Szewedo, Schad, & Marston, 2012; Allen, Porter, & McFarland, 2006; Martins e.a., 2008). Het onderzoek van Allen en collega's (2006) toont een negatieve correlatie tussen drugsgebruik en hechte vriendschappen. Deze resultaten betekenen dat hoe hechter de vriendschap hoe minder drugs de adolescent gebruikt. Het drugsgebruik van adolescenten die hechte vrienden hebben en die goed in de

groep liggen, kan voorspeld worden aan de hand van het huidige drugsniveau van hun hechte vrienden (Allen e.a., 2012; Martins e.a., 2008).

Daarentegen zijn er vele studies die onderzoek hebben gedaan naar de samenhang tussen de betrokkenheid van drugsgebruikende vrienden en de voorspelling voor het drugsgebruik van de adolescent (Barnes, Barnes, & Patton, 2005; Best e.a., 2005; Donohew e.a., 1999; Granic & Dishion, 2003; Newcomb & Bentler, 1989; Simons-Morton, 2007). Deze studies tonen aan dat het drugsgebruik van de adolescent een samenhang heeft met het drugsgebruik van vrienden. Deze studies gaan echter niet in op de kwaliteit van de vriendschap.

Bovenstaande bevindingen suggereren dat hechte vriendschappen mogelijk een samenhang hebben met drugsgebruik. Gezien het gebrek aan empirische studies dat zich richt op de rol van de kwaliteit van vriendschappen in deze relatie, onderzoekt deze studie of er een negatief verband bestaat tussen de kwaliteit van vriendschappen en drugsgebruik van de adolescent. Vervolgens wordt ook onderzocht of scheiding van de ouders hier een modererende rol in heeft.

Huidige studie

Deze studie richt zich op de vraag of drugsgebruik samenhangt met de factoren persoonlijkheid, ouderlijke controle, kwaliteit van de ouder-kindrelatie en de kwaliteit van vriendschappen. Deze vier factoren worden in deze studie gezien als mogelijke risicofactoren voor drugsgebruik gedurende de adolescentie. Daarnaast onderzoekt deze studie of scheiding van ouders deze mogelijke samenhang modereert. Drugsgebruik in de adolescentie wordt hierbij gespecificeerd tot het gebruik van marihuana en hasj door jongens en meisjes in de leeftijd van 14 tot en met 24 jaar. De onderzoeksvragen zijn: 'Hoe hangen de factoren persoonlijkheid, ouderlijke controle, kwaliteit van de ouder-kindrelatie en de kwaliteit van vriendschappen samen met drugsgebruik in de adolescentie?' en 'Is er bij deze samenhang sprake van een modererende rol van scheiding van ouders?'

De verwachting is dat de persoonlijkheidseigenschappen zorgvuldigheid en emotionele stabiliteit negatief correleren met drugsgebruik gedurende de adolescentie. Hierbij wordt er vanuit gegaan dat hoe stabiel de adolescent op emotioneel vlak is en hoe zorgvuldiger hij of zij is, hoe minder drugs de adolescent zal gebruiken. Een tweede hypothese die gesteld wordt, is dat er een negatieve correlatie bestaat tussen ouderlijke controle en drugsgebruik bij adolescenten. Daarnaast wordt verwacht dat de kwaliteit van de ouder-kindrelatie negatief samenhangt met het drugsgebruik van adolescenten. Verder wordt tussen de kwaliteit van vriendschappen en drugsgebruik van adolescenten

een negatief verband verwacht. Hierbij wordt er vanuit gegaan dat hoe beter de kwaliteit van de vriendschap is, hoe minder drugs de adolescent gebruikt. Tot slot wordt verwacht dat scheiding een modererende rol speelt bij de risicofactoren die mogelijk samenhangen met drugsgebruik.

Methode

Steekproef

Data voor deze studie kwamen voort uit een longitudinale studie onder Nederlandse jongeren, CONflict And Management Of RElationships (CONAMORE) genaamd (Meeus e.a., 2006). Hierin namen adolescenten gedurende vijf achtereenvolgende jaren deel aan vragenlijstafnamen op school. De steekproefgegevens die in deze studie gebruikt werden, kwamen uit de vijfde meting (T5). Aan deze, in 2005 afgenomen meting, hebben 1275 respondenten deelgenomen die afkomstig waren van 12 verschillende middelbare scholen uit de provincie Utrecht. Tijdens T5 had een deel van hen de middelbare school reeds afgerond. Bij de eerste meting zijn de adolescenten ingedeeld in twee cohorten, te weten de jonge adolescent in de leeftijd van 11 tot en met 16 jaar (70,7%) en de oudere adolescent in de leeftijd van 17 tot en met 21 jaar (28,5%). In deze studie worden beide cohorten meegenomen. Ten tijde van T5 waren de adolescenten tussen de 14 en 24 jaar, met een gemiddelde leeftijd van 17,6 jaar ($SD = 2.08$).

De steekproef bestond uit 615 (48,2%) jongens en 660 (51,8%) meisjes waarvan de meeste leerlingen (83,5%) een Nederlandse etniciteit hadden. Verder was 1,9% Surinamer of Antiliaan, 6,4% Marokkaan, 3,3% Turk en 4,2% had een andere etniciteit. Van de respondenten volgden 54,3% een opleiding aan het voortgezet onderwijs (23,8% vwo; 22,5% havo; 4,2% gymnasium; 2,2% vmbo; 1,3% combiklas mavo/vmbo-tl; 0,3% combiklas havo/vwo), 36,7% een beroepsgerichte opleiding (15,5% mbo/roc; 11,7% hbo; 9,5% universitair) 7% was al aan het werk en 1,9% deed iets anders. Tijdens de vijfde meting waren van 216 adolescenten de ouders gescheiden (16,9%). De ouders van de overige respondenten waren getrouwd (75,1%), samenwonend (4,1%) of één van de ouders was overleden (2,5%).

Procedure

Adolescenten van deelnemende middelbare scholen en hun ouders kregen voorafgaand informatie toegezonden over de studie, waarna ze schriftelijk toestemming verleenden voor deelname. Tijdens de jaarlijkse schoolbezoeken namen getrainde onderzoeksassistenten vragenlijsten af, voorzien van geschreven instructies. De gegevens werden anoniem verwerkt, waardoor de

vertrouwelijkheid werd gewaarborgd. Jaarlijks kregen jongeren tien euro voor hun deelname.

Meetinstrumenten

Drugsgebruik van adolescent. Drugsgebruik is gemeten door middel van de vragenlijst Criminaliteit van de adolescent (Baerveldt, Van Rossem & Vermande, 2003). Uit de oorspronkelijke vragenlijst werd één item gebruikt, namelijk 'Heb je in de afgelopen 12 maanden marihuana of hasj gebruikt?'. Het item werd op een vierpunts-Likerschaal gescoord (1=nooit, 2= één keer, 3= twee-drie keer en 4= vier keer of meer). Aangezien drugsgebruik slechts één item betrof, konden geen statistische uitspraken gedaan worden over de validiteit en betrouwbaarheid.

Scheiding van ouders. Het aantal adolescenten waarvan de ouders gescheiden waren, werd gemeten door middel van een vraag aan de adolescent over scheiding: 'Zijn je ouders getrouwd, samenwonend of gescheiden?' Aangezien scheiding net als drugsgebruik slechts met één item gemeten werd, kon geen statistische uitspraak worden gedaan over de betrouwbaarheid en de validiteit.

Persoonlijkheid. Om persoonlijkheidskenmerken te meten, werd gebruik gemaakt van de Big Five vragenlijst (Goldberg, 1992). Er werd gekeken naar de vijf dimensies gebaseerd op de Big Five: Extraversie, vriendelijkheid, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid voor nieuwe ideeën.

De vragenlijst bestond uit 30 items. Ieder item betrof een andere persoonlijkheidseigenschap waarbij de respondent op een zevenpunts-Likertschaal (1= klopt helemaal niet, 7= klopt helemaal wel) kon aangeven in hoeverre deze de eigenschap op zichzelf van toepassing vond. Voorbeelditems waren fantasierijk bij de schaal openheid voor nieuwe ideeën, ordelijk bij de schaal zorgvuldigheid en behulpzaam bij de schaal vriendelijkheid. Bij de schalen extraversie en emotionele stabiliteit waren alle items omgecodeerd, voorbeelden hiervan zijn stil en prikkelbaar. De vijf schalen hadden betrouwbaarheden tussen de $\alpha = .77$ en $\alpha = .89$. De betrouwbaarheid kan beoordeeld worden als voldoende tot goed. Uit een factoranalyse met oblique rotatie komt naar voren dat de items onder te verdelen zijn in vijf factoren. Dit komt overeen met de vijf persoonlijkheidsdimensies die in de theorie van de Big Five worden genoemd (Goldberg, 1992). Alle items hadden op de daarbij behorende factor een factorlading van meer dan .40, daarom kunnen alle schalen als valide worden beschouwd. Met uitzondering van twee items die .29 en .36 laadden en een item dat het hoogst laadde op een andere factor. Er is voor gekozen om deze items

niet te verwijderen zodat deze studie vergeleken kan worden met andere studies waarin de Big Five vragenlijst werd gebruikt.

Ouderlijke controle. De opvoedingsdimensie ouderlijke controle werd vanuit het perspectief van de adolescent gemeten door gebruik te maken van de vragenlijst Children's Report of Parental Behavior Inventory (CRPBI) (Schaefer, 1965). In deze studie werd alleen de schaal 'strikte controle' gebruikt als maat voor ouderlijke controle. In de vragenlijst kwamen acht items over strikte controle aan bod zoals 'Mijn ouders vinden het belangrijk om een heleboel regels te hebben en ze strikt na te leven' en 'Mijn ouders staan erop dat ik precies doe wat er mij gezegd wordt'. Bij ieder item kon de respondent op een vijfpunts-Likerschaal (1=helemaal niet, 5=helemaal wel) aangeven in welke mate de genoemde stelling van toepassing was op zijn of haar eigen ouders. De schaal 'strikte controle' was voldoende betrouwbaar ($\alpha = .77$). Om de validiteit vast te stellen, werd een factoranalyse met een oblique rotatie uitgevoerd op alle items van de CRPBI. Hieruit kwam naar voren dat de items in te delen waren in twee factoren. Er is gekeken naar de factor die strikte controle genoemd werd. De validiteit van deze factor kon als voldoende worden beschouwd, aangezien de factorladingen hoger waren dan .60 met uitzondering van één item (.25). Om huidig onderzoek te kunnen vergelijken met andere studies is dit item niet verwijderd.

De kwaliteit van de ouder-kind relaties. Om de kwaliteit van de ouder-kind relatie te meten werd, gebruik gemaakt van de vragenlijst Network of Relationship Inventory (NRI) (Furman & Buhrmester, 1985). Deze vragenlijst is gericht op de kwaliteit van de relatie met vader en met moeder. De vragen werden door de adolescent beantwoord door aan te geven in welke mate de items van toepassing waren op de relatie met zijn of haar vader of moeder. In deze studie werd de schaal 'steun' gebruikt als maat voor de kwaliteit van de ouder-kind relatie. Voorbeelden van de gestelde vragen zijn 'Bewondert en respecteert je vader je?' en 'Hoe zeker ben je ervan dat de relatie met je moeder zal blijven bestaan, wat er ook gebeurt?'. De 12 items van de schaal 'steun' uit de NRI werden op een vijfpunts-Likertschaal gescoord (1= weinig of niet, 5= meer kan niet). De betrouwbaarheid van de schalen konden als goed gekwalificeerd worden (vader $\alpha = .92$, moeder $\alpha = .91$). Uit de factoranalyse met oblique rotatie kwam naar voren dat de NRI opgedeeld kon worden in drie factoren. Er is in deze studie enkel gekeken naar de factor die steun genoemd werd. Bij de items met betrekking tot moeder waren alle factorladingen hoger dan .49, bij vader was dit hoger dan .43. De validiteit kan bij de vragenlijst met betrekking tot zowel vader als moeder als voldoende worden gekwalificeerd.

De kwaliteit van vriendschappen. Ook de kwaliteit van vriendschappen werd gemeten door gebruik te maken van de NRI vragenlijst (Furman & Buhrmester, 1985). Deze vragenlijst was gericht op de kwaliteit tussen de adolescent en de beste vriend(in). Voor deze studie werd de schaal 'steun' gebruikt. Enkele voorbeelden van de vragen uit de schaal steun waren: 'Hoeveel trek je op en maak je plezier met je beste vriend(in)?' en 'In welke mate leert je beste vriend(in) jou om dingen uit te zoeken en op te lossen?' De 12 items van de schaal 'steun' uit de NRI werden op een vijfpunts-Likertschaal gescoord (1= weinig of niet, 5= meer kan niet). De schaal 'steun' had een betrouwbaarheidscoëfficiënt van $\alpha = .92$. De betrouwbaarheid kan als goed worden gekwalificeerd. Om de validiteit te controleren, werd een factoranalyse met een oblique rotatie uitgevoerd. Hieruit kwam naar voren dat de items verdeeld konden worden over drie factoren. De factor die steun genoemd werd, was voldoende valide, aangezien de factorladingen van alle items hoger waren dan .47.

Data-analyse

Om de onderzoeksvragen 'Hoe hangen de risicofactoren persoonlijkheid, ouderlijke controle, de kwaliteit van de ouder-kind relatie en de kwaliteit van vriendschappen samen met drugsgebruik in de adolescentie?' en 'Is er bij deze samenhang sprake van een modererende rol van scheiding?' te beantwoorden, werd gebruik gemaakt van lineaire regressieanalyses. Vooraf werd gecontroleerd of aan de voorwaarden voor een regressieanalyse werd voldaan. De afhankelijke variabele drugsgebruik was niet normaal verdeeld in de steekproef. Om het mogelijke effect van een scheve verdeling te corrigeren, werd gebruik gemaakt van een logaritmische transformatie. De voorwaarde multicollineariteit werd niet geschonden ($r < .85$). De variabelen scheiding en sekse werden niet op minimaal intervalniveau gemeten, deze zijn daarom omgecodeerd tot dummyvariabele. Daarnaast kon opgemerkt worden dat er bij de schaal 'steun van vader' 56 (4,4%) missende waarden waren. Bij de schaal 'steun' van moeder waren acht missende waarden (0,6%), bij de schaal 'steun van de beste vriend' waren dit er 15 (1,2%), bij de schaal 'strikte controle' zeven (0,5%) en de schalen van de Big Five hadden geen missende waarden. Deze missende waarden zijn gedurende de analyses buiten beschouwing gelaten.

Om te toetsen of er een verband bestond tussen de mogelijke risicofactoren en drugsgebruik zijn lineaire regressieanalyses uitgevoerd met als uitkomstmaat drugsgebruik. De analyses werden uitgevoerd met sekse als achtergrondvariabele. In huidig onderzoek werd ook gekeken naar relevante hoofdeffecten, daarom werden alle onafhankelijke variabelen vooraf gecentreerd

met uitzondering van sekse en scheiding. Bij persoonlijkheid werden scheiding, extraversie, vriendelijkheid, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid voor nieuwe ideeën opgenomen als onafhankelijke variabelen. Daarnaast werden de interactie-effecten van de vijf schalen van persoonlijkheid met scheiding opgenomen in het model. Om te meten of er een hoofdeffect bestond van ouderlijke controle en scheiding op drugsgebruik werden scheiding en strikte controle opgenomen als onafhankelijke variabelen. Tevens werd in deze analyse het interactie-effect van strikte controle met scheiding opgenomen. Voor de kwaliteit van de ouder- kindrelatie werd vervolgens een analyse uitgevoerd met scheiding, steun van moeder en steun van vader als onafhankelijke variabelen. Hierbij werden ook de interactie-effecten tussen steun van moeder met scheiding en steun van vader met scheiding meegenomen. Tot slot werd voor de kwaliteit van vriendschappen scheiding en steun van vrienden opgenomen als onafhankelijke variabelen. Ook werd hierin het interactie-effect tussen steun van vrienden en scheiding opgenomen.

Wanneer uit de analyses naar voren kwam dat er slechts bij enkele variabelen sprake was van een significant hoofdeffect, werd de analyse opnieuw uitgevoerd met daarin enkel de significante hoofdeffecten. Er werd dan gekeken of er in model 3 sprake was van een significant interactie-effect. Indien dit effect niet werd gevonden, werd teruggegaan naar model 2. Wanneer er wel een interactie-effect bestond, werd gekeken naar model 3. Wanneer geen enkele variabele in model 2 een significant hoofdeffect op drugsgebruik had, werd teruggegaan naar model 1.

Resultaten

Beschrijvende statistieken

Tabel 1 toont de beschrijvende statistieken van alle variabelen voor de gehele steekproef. Hieruit is af te lezen dat de adolescenten in het onderzoek de afgelopen 12 maanden gemiddeld nooit tot één keer ($M = 1.49$ op schaal 1 = nooit tot 4 = vier keer of meer) drugs hebben gebruikt.

In deze studie werd met behulp van een ANOVA gekeken of er sekseverschillen waren in de mate van drugsgebruik. Er was sprake van een klein effect van sekse op drugsgebruik, waarbij jongens significant meer drugs gebruikten dan meisjes ($F(1, 1262) = 37.49, p < .001, \eta^2 = .03$). In de verdere analyses wordt daarom drugsgebruik gecorrigeerd voor sekse. In Figuur 1 worden de verschillen in drugsgebruik van jongens en meisjes middels een staafdiagram in kaart gebracht.

Om het verband tussen drugsgebruik en scheiding van ouders te onderzoeken werd een ANOVA uitgevoerd. Hierbij kwam naar voren dat scheiding

een klein effect had op drugsgebruik, waarbij adolescenten van gescheiden ouders een significant hoger drugsgebruik hadden dan adolescenten waarvan de ouders niet gescheiden waren ($F(1, 1254) = 20.67, p < .001, \eta^2 = .02$). De verschillen in drugsgebruik van adolescenten waarvan ouders niet gescheiden zijn en van adolescenten van wie de ouders wel gescheiden zijn, worden in Figuur 2 getoond.

In Tabel 2 staan alle correlaties tussen de variabelen. Zoals verwacht, tonen de persoonlijkheidsdimensies extraversie ($r = .11, p < .001$) en openheid voor nieuwe ideeën ($r = .09, p = .001$) een kleine positieve correlatie met drugsgebruik door adolescenten. Tegen de verwachting in werd een kleine positieve correlatie gevonden bij persoonlijkheidsdimensie emotionele stabiliteit ($r = .07, p = .012$). In overstemming met de verwachting komt uit de tabel naar voren dat de persoonlijkheidsdimensie zorgvuldigheid ($r = -.20, p < .001$) een kleine negatieve samenhang vertoont met drugsgebruik. De steun van moeder ($r = -.07, p = .017$) had zoals verwacht een kleine negatieve correlatie met drugsgebruik, net als strikte controle door ouders ($r = -.21, p < .001$). Tussen steun van vader en steun van beste vriend(in) enerzijds en drugsgebruik van adolescenten anderzijds werd, tegen de verwachtingen in, geen significant verband gevonden.

Verband tussen persoonlijkheid en drugsgebruik

Om te onderzoeken of er in dit onderzoek een verband bestond tussen de risicofactor persoonlijkheid en drugsgebruik van adolescenten zijn lineaire regressieanalyses met als uitkomstmaat drugsgebruik uitgevoerd (Tabel 3). In deze analyses is ook gekeken naar het interactie-effect van scheiding op alle schalen van persoonlijkheid als voorspeller van drugsgebruik bij adolescenten.

In model 1, bestaande uit de achtergrondvariabele sekse en als uitkomstmaat drugs werd 3,0% van de totale variantie in drugsgebruik van adolescenten verklaard ($R^2 = .03, F(1,1244) = 38.82, p < .001$). Toevoeging van de hoofdeffecten scheiding, extraversie, vriendelijkheid, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid voor nieuwe ideeën zorgde ervoor dat in het tweede model 9,8% van de totale variantie verklaard werd ($R^2 = .10, F(6,1238) = 19.30, p < .001$). Dit was een significante toename ten opzichte van model 1 ($\Delta R^2 = .07, \Delta F(7,1238) = 15.59, p < .001$). In het derde model waarin de interacties tussen scheiding en de vijf persoonlijkheidsdimensies werden toegevoegd, steeg de verklaarde variantie naar 10.6% ($R^2 = .11, F(12,1233) = 12.14, p < .001$). Deze stijging was echter niet significant ($\Delta R^2 = .01, \Delta F(5,1233) = 2.00, p = .076$).

In deze serie modellen is het tweede model, waarin gecorrigeerd werd voor sekse en de hoofdeffecten scheiding, extraversie, vriendelijkheid,

zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid voor nieuwe ideeën het beste model. Extraversie, zorgvuldigheid en openheid voor nieuwe ideeën hadden een significant verband met drugsgebruik. Tegen de verwachting in kwam naar voren dat extraversie van jongeren een significant klein positief verband had met drugsgebruik ($\beta = 0.07, p = .040$). Dit impliceert dat naar mate een adolescent meer extravert was, deze vaker drugs gebruikte. Ook de schaal openheid voor nieuwe ideeën had een significant klein positief verband met drugsgebruik ($\beta = 0.12, p < .001$). Dit impliceert dat het drugsgebruik van de adolescent frequenter was naarmate deze meer openstond voor nieuwe ideeën. De schaal zorgvuldigheid had een significant klein negatief verband met drugsgebruik ($\beta = -0.19, p < .001$). Dit betekent dat naar mate een adolescent zorgvuldiger was, het gebruik van drugs afnam. De hoofdeffecten van emotionele stabiliteit en vriendelijkheid op drugsgebruik waren in dit model niet significant ($p > .05$). Geïmpliceerd kan worden dat deze persoonlijkheidsdimensies geen significante invloed hebben op drugsgebruik van adolescenten. In Tabel 3 zijn alle resultaten van deze analyses terug te vinden.

Om te onderzoeken of de complexiteit van het model de oorzaak was dat het derde model niet significant was, werd een tweede regressieanalyse gedraaid (Tabel 4). Hierin werden de niet-significante hoofdeffecten vriendelijkheid en emotionele stabiliteit buiten beschouwing gelaten. De totale verklaarde variantie bedroeg in dit model 10.3% ($R^2 = .10, F(8,1237)=17.70, p < .001$). Dit was geen significante toevoeging ten opzichte van het tweede model waarin alleen de significante hoofdeffecten waren opgenomen ($\Delta R^2 < .01, \Delta F(3,1237)=2.06, p = .104$). Wel werd hier een significant klein positief interactie-effect van extraversie met scheiding op drugsgebruik gevonden ($\beta = 0.07, p = .014$). Dit interactie-effect impliceert dat wanneer ouders van een adolescent gescheiden zijn het verband tussen extraversie en drugsgebruik wordt versterkt. In Figuur 3 is dit interactie-effect weergegeven. De persoonlijkheidsdimensies zorgvuldigheid en openheid voor nieuwe ideeën hadden geen significante interactie met scheiding op drugsgebruik ($p > .05$).

Gezamenlijk tonen deze modellen dat de bevindingen deels overeenkwamen met de gestelde hypothesen. Zorgvuldigheid liet een negatieve samenhang zien met drugsgebruik gedurende de adolescentie. Echter werd tegen de verwachting in geen interactie-effect gevonden van scheiding en zorgvuldigheid op drugsgebruik. Dit onderzoek toonde, in tegenstelling tot de hypothese, geen significante samenhang tussen emotionele stabiliteit en drugsgebruik. Tenslotte werd tegen de verwachtingen in een positieve correlatie

gevonden van extraversie op drugsgebruik. Daarnaast werd dit verband positief gemodereerd door scheiding van ouders¹.

Verband tussen ouderlijke controle en drugsgebruik

Om het verband tussen ouderlijke controle en drugsgebruik door adolescenten te bekijken werd een lineaire regressieanalyse uitgevoerd met als uitkomstmaat drugsgebruik (Tabel 5). In deze regressieanalyse is ook gekeken naar het interactie-effect van scheiding van ouders en ouderlijke controle op drugsgebruik door adolescenten. De variabele strikte controle door ouders werd gebruikt als maat om ouderlijke controle te meten.

Model 1, met daarin sekse als voorspeller, verklaarde 3% van de totale variantie ($R^2 = .03$, $F(1,1237) = 39.18$, $p < .001$). Het tweede model, waarin de hoofdeffecten strikte controle door ouders en scheiding van ouders aan de achtergrondvariabele sekse toegevoegd werden, verklaarde 8% van de totale variantie ($R^2 = .08$, $F(3,1235) = 37.11$, $p < .001$). Dit was een significante toename ten opzichte van model 1 ($\Delta R^2 = .05$, $\Delta F(2,1235) = 35.00$, $p < .001$). Het toevoegen van het interactie-effect van scheiding en strikte controle van ouders op drugsgebruik door adolescenten in het derde model zorgde niet voor een significante toename van de verklaarde variantie ($\Delta R^2 < .01$, $\Delta F(1,1234) = 1.34$, $p = .247$, $R^2 = .08$, $F(4,1234) = 28.18$, $p < .001$).

Deze serie modellen toont dat model 2, met daarin de voorspellers sekse, scheiding van ouders en strikte controle door ouders, het beste was. Dit model voegde significant verklaarde variantie toe ten opzichte van het model met daarin alleen sekse. Het tweede model toonde dat sekse een klein negatieve significant verband had met drugsgebruik door adolescenten ($\beta = -0.16$, $p < .001$). Dit betekent dat jongens gemiddeld genomen vaker drugs gebruikten dan meisjes. Tevens was er een klein significant positief verband tussen scheiding van ouders en drugsgebruik door adolescenten ($\beta = 0.11$, $p < .001$). Dit impliceert dat adolescenten waarvan de ouders gescheiden waren significant vaker drugs gebruikten dan adolescenten waarvan de ouders bij elkaar waren. Strikte controle had in dit model een significante negatieve samenhang met drugsgebruik van kleine sterkte ($\beta = -0.19$, $p < .001$). Dit betekent dat naar mate er in de opvoeding sprake was van een lagere mate van controle door ouders, adolescenten significant vaker drugs gebruikten. Tegen de verwachting in kwam uit de analyse geen significant interactie-effect ($\beta = -0.04$, $p = .247$) van scheiding en strikte controle op drugsgebruik naar voren. Dit betekent dat scheiding van ouders het negatieve verband tussen controle door ouders en drugsgebruik van adolescenten niet modereerde.

Overeenkomstig aan de opgestelde hypothese werd er een negatief verband tussen controle door ouders en drugsgebruik gevonden. Dit impliceert dat naar mate ouders meer controle uitoefenen in de opvoeding, adolescenten minder frequent drugs gebruikten. In tegenstelling tot de verwachting werd in dit onderzoek geen interactie-effect van scheiding en controle door ouders op drugsgebruik door adolescenten gevonden. Dit impliceert dat het negatieve verband tussen controle door ouders en drugsgebruik door adolescenten niet gemodereerd werd door scheiding van ouders^{2,3}.

Verband tussen kwaliteit van de ouder- kind relatie en drugsgebruik

Om het verband tussen de kwaliteit van de ouder- kindrelatie en drugsgebruik te bekijken, werden tevens lineaire regressieanalyses uitgevoerd met als uitkomstmaat drugsgebruik (Tabel 6). In deze regressieanalyses is ook gekeken naar het interactie-effect van scheiding op de kwaliteit van de ouder-kindrelatie. Als maat om de ouder- kindrelatie te meten, werden de variabelen steun van vader en steun van moeder gebruikt. Daarnaast werd de analyse een tweede keer uitgevoerd voor vader en moeder apart om multicollineariteit tussen vader en moeder uit te sluiten (Tabel 7 en 8). Tot slot werd een aanvullende analyse gedaan om te controleren of leeftijd een rol speelde. Hiervoor is in drieweg-interactie de variabele leeftijd meegenomen, net als scheiding en steun.

Het eerste model, met daarin de achtergrondvariabele sekse verklaarde 3,1% van de totale variantie ($R^2 = .03$, $F(1,1182) = 37,19$, $p < .001$). Het tweede model bestond uit de achtergrondvariabele sekse en de hoofdeffecten scheiding, steun van moeder en steun van vader. Dit model verklaarde 5,2% van de totale variantie. Het toevoegen van de hoofdeffecten zorgde voor een significante toename van de verklaarde variantie ($\Delta R^2 = .02$, $\Delta F(3,1179) = 8.70$, $p < .001$, $R^2 = .05$, $F(4,1179) = 16.01$, $p < .001$). In model 3 werden de interactie-effecten van scheiding en steun van vader en moeder toegevoegd. Dit had als resultaat dat er geen significante toename van de verklaarde variantie was ($\Delta R^2 = .00$, $\Delta F(2,1177) = .76$, $p > .05$, $F(6,1177) = 10,92$, $p < .001$).

Het tweede model, met de toevoeging van de hoofdeffecten aan de achtergrondvariabele sekse, was het beste model. Hierin had sekse een significant negatief effect van kleine grootte op drugsgebruik ($\beta = -0.17$, $p < .001$). Dit betekent dat jongens gemiddeld genomen meer drugs gebruikten dan meisjes. Daarnaast had scheiding een significant positief effect van kleine grootte op drugsgebruik ($\beta = 0.14$, $p < .001$). Dit impliceert dat adolescenten van gescheiden ouders een hoger drugsgebruik hadden dan adolescenten waarvan de ouders nog bij elkaar waren. Tegen de verwachting in had steun van vader en steun van moeder geen verband met het drugsgebruik van de adolescent. Er was

geen significant effect gevonden van steun van vader op drugsgebruik ($\beta = -0.03$, $p = .390$) of van steun van moeder ($\beta = -0.05$, $p = .202$). Uit de analyses kwam naar voren dat geen van de interactie-effecten significant waren ($p > .05$). Dit impliceert tegen de verwachting in dat scheiding het negatieve verband tussen de steun van de ouder en drugsgebruik niet modereert.

Samenvattend tonen de modellen dat steun van vader en steun van moeder geen significant effect hebben op drugsgebruik en dat er geen interactie-effecten zijn van scheiding op steun van vader en moeder. Tevens werd in de analyse waarin vader en moeder apart werden opgenomen en in de aanvullende analyse geen significante effecten gevonden^{4,5}. Deze bevindingen kwamen niet overeen met de verwachting dat de ouder- kindrelatie een verband had met drugsgebruik en dat scheiding een modererende rol had op de kwaliteit van de ouder- kindrelatie.

Verband tussen kwaliteit van vriendschappen en drugsgebruik

Om de vraag te beantwoorden of drugsgebruik samenhangt met de kwaliteit van vriendschappen en of scheiding hierin een modererende rol speelt, werd een lineaire regressieanalyse uitgevoerd. De lineaire regressieanalyse had als uitkomstmaat drugsgebruik en als voorspellers sekse, scheiding en steun van beste vriend(in). In deze regressieanalyses is ook gekeken naar het interactie-effect van scheiding op de kwaliteit van de ouder- kindrelatie (Tabel 9).

In model 1, met als achtergrondvariabele sekse werd 3% van de totale variantie verklaard in drugsgebruik bij adolescenten ($R^2 = .03$, $F(1,1230) = 38.67$, $p < .001$). In het tweede model, met als onafhankelijke variabelen scheiding en steun van de beste vriend(in) werd 4,8% van de totale variantie in drugsgebruik verklaard ($R^2 = .05$, $F(3, 1228) = 20.40$, $p < .001$). Het toevoegen van de hoofdeffecten scheiding en steun van beste vriend(in) zorgde voor een significante toename van de verklaarde variantie in drugsgebruik ($\Delta R^2 = .02$, $\Delta F(1,1228) = 11.36$, $p < .001$). Om te toetsen of er een interactie-effect bestond van de onafhankelijke variabelen scheiding en de steun van de beste vriend(in) op drugsgebruik werd gekeken naar het derde model uit de lineaire regressieanalyse. Dit model toonde geen significante toename van de verklaarde variantie ($\Delta R^2 = .00$, $\Delta F(1,1227) = 1.79$, $p = 0.181$, $R^2 = .05$, $F(4,1227) = 15.74$, $p < .001$). Er was geen significant interactie-effect van scheiding en de kwaliteit van vriendschappen op drugsgebruik ($p > .05$). Deze gegevens impliceren dat scheiding het verband tussen de kwaliteit van vriendschappen en drugsgebruik niet modereerde.

In deze serie modellen was model 2 het beste model. In dit tweede model was er een klein positief significant verband tussen scheiding en drugsgebruik van

adolescenten ($\beta = 0.13, p < .001$). Deze gegevens impliceren dat adolescenten waarvan de ouders gescheiden zijn, meer drugs gebruikten. Daarnaast toonde dit model tegen de verwachting in dat steun van de beste vriend(in) geen significant effect had ($\beta = 0.03, p = .258$) op drugsgebruik bij adolescenten. Dit betekent dat er geen verband bestond tussen de steun van de beste vriend(in) en drugsgebruik van adolescenten.

Samenvattend kwam uit deze modellen naar voren dat de kwaliteit van vriendschappen geen significant effect had op drugsgebruik en dat er geen interactie-effect was van scheiding en steun van beste vriend(in) op drugsgebruik. Deze bevindingen komen niet overeen met de verwachting dat er een significant negatief verband werd verwacht tussen de kwaliteit van vriendschappen en drugsgebruik. Daarnaast werd in tegenstelling tot de verwachtingen geen modererende rol van scheiding en de kwaliteit van vriendschappen op drugsgebruik gevonden. Tot slot werd ook geen verband gevonden tussen kwaliteit van vriendschappen en drugsgebruik van de adolescenten wanneer rekening gehouden werd met leeftijd ⁶.

Discussie

Deze studie onderzocht de modererende rol van scheiding van ouders op het verband tussen vier mogelijke risicofactoren en drugsgebruik door adolescenten (14 tot en met 24 jaar). Deze vier factoren zijn persoonlijkheid, ouderlijke controle, kwaliteit van de ouder- kindrelatie en de kwaliteit van vriendschappen. Deze factoren zijn gebaseerd op de theorie van Bronfenbrenner (1994) die er vanuit gaat dat afwijkend gedrag is toe te schrijven aan verstoringen in kind- en omgevingsfactoren. Uit deze studie kwam naar voren dat adolescenten van gescheiden ouders meer drugs gebruikten dan adolescenten waarvan de ouders bij elkaar waren. Daarnaast werd gevonden dat adolescenten met een hogere mate van extraversie, die meer open stonden voor nieuwe ideeën en minder zorgvuldig waren, over het algemeen meer drugs gebruikten. Tevens was het positieve verband tussen extraversie en drugsgebruik sterker wanneer ouders gescheiden waren. Verder toonde deze studie dat adolescenten waarvan de ouders meer controle uitoefenden in de opvoeding over het algemeen minder vaak drugs gebruikten. Er was hierbij geen verschil tussen adolescenten van gescheiden en niet gescheiden ouders. Tegen de verwachting in werd voor zowel de kwaliteit van de ouder- kindrelatie als voor de kwaliteit van vriendschappen geen verband met drugsgebruik gevonden. Dit gold voor zowel adolescenten van gescheiden als niet gescheiden ouders.

Verband tussen persoonlijkheid en drugsgebruik

Voorafgaand aan deze studie werd verwacht dat er een verband zou

worden gevonden tussen persoonlijkheidseigenschappen en drugsgebruik van adolescenten. Op basis van literatuur (Ouay, 1965; Flory e.a., 2002; Martins e.a., 2008) was de eerste verwachting dat een lage mate van zorgvuldigheid negatief zou correleren met drugsgebruik van adolescenten. In huidig onderzoek werd deze verwachting bevestigd doordat een lage mate van zorgvuldigheid samenhang met frequenter drugsgebruik. Voor toekomstig onderzoek is het interessant om te kijken hoe de mate van zorgvuldigheid beïnvloed kan worden om het drugsgebruik onder adolescenten te verlagen. Gezien onderzoek van Bergerman en collega's (1993) toonde dat slechts 29% van de zorgvuldigheid bij adolescenten verklaard kan worden door genetisch bepaalde factoren, zou toekomstig onderzoek zich kunnen richten op de verklaring van de overige 71%.

Een tweede verwachting was dat emotionele stabiliteit een sterke voorspeller zou zijn voor drugsgebruik bij adolescenten. Op basis van eerdere onderzoeken (Flory e.a. 2002; Jaffee & D'Zurilla, 2009; Brook e.a., 2000; Swaim, e.a., 1989; Neher & Short, 1998) werd verwacht dat emotionele stabiliteit negatief zou correleren met drugsgebruik van adolescenten. In huidig onderzoek werd echter geen verband van emotionele stabiliteit met drugsgebruik gevonden. Hierdoor werd deze verwachting niet bevestigd. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat in de eerder genoemde onderzoeken geen gebruik is gemaakt van vragenlijsten die zich richten op de persoonlijkheidsdimensies van de Big Five, maar op specifieke karaktereigenschappen als sensatie zoeken en hulpeloosheid. Het is daarom voor verder onderzoek aan te raden om gebruik te maken van de Big Five vragenlijst zoals deze is samengesteld door Goldberg (1992). Zo kan een betrouwbare vergelijking worden gemaakt. Voor de persoonlijkheidseigenschappen extraversie, zorgvuldigheid en openheid voor nieuwe ideeën werd geen verband verwacht met drugsgebruik. Desondanks toonde huidig onderzoek dat een hoge mate van extraversie samenhang met frequenter drugsgebruik. Dit verband werd tevens versterkt wanneer ouders van de adolescent gescheiden waren. Deze bevindingen ondersteunen de biosociale interactietheorie die ervan uitgaat dat afwijkend gedrag bepaald wordt door zowel biologische als omgevingsfactoren (Cloninger, 1986).

Verband tussen ouderlijke controle en drugsgebruik

Op basis van de uitkomsten van eerder onderzoek (Adalbjarnardottir & Hafsteinsson, 2001; Barber e.a., 1994; Barnes & Farnell, 1992; Fletcher e.a., 2004; Gray & Steinberg, 1999; Lamborn e.a., 1991; Montgomery e.a., 2008; Secades-Villa e.a., 2005; Van der Vorst e.a., 2006) werd verwacht dat er een negatief verband zou bestaan tussen ouderlijke controle en drugsgebruik door adolescenten. Zoals verwacht werd in deze studie gevonden dat adolescenten

over het algemeen vaker drugs gebruikten naar mate ouders minder controle uitoefenden in de opvoeding. Deze studie bevestigt de uitkomsten van deze eerdere onderzoeken en toont dat de samenhang tussen ouderlijke controle en middelengebruik ook van toepassing is op Nederlandse adolescenten. Eerder onderzoek (Van der Vorst e.a., 2006) toonde al dat het monitoren en het stellen van strikte regels door ouders een rol speelt in het alcoholgebruik door adolescenten. Huidig onderzoek levert hier een aanvulling op door aan te tonen dat het monitoren en stellen van strikte regels ook een rol speelt bij marihuana- en hasjgebruik.

De gevonden correlatie tussen ouderlijke controle en drugsgebruik in dit onderzoek was echter maar klein. Een mogelijke verklaring hiervoor zou gezocht kunnen worden in de bevindingen van andere onderzoekers (Kerr & Stattin, 2000; Stattin & Kerr, 2000). Deze onderzoekers toonden dat monitoren en het stellen van strikte regels door ouders een minder grote voorspeller is van drugsgebruik door adolescenten dan de mate waarin adolescenten geneigd zijn spontaan informatie met hun ouders te delen. Het zou interessant zijn om in vervolgonderzoek te kijken of scheiding van ouders mogelijk wel een modererende rol heeft in dit verband.

Huidig onderzoek toonde geen verschillen in het verband tussen ouderlijke controle en drugsgebruik bij adolescenten van gescheiden of niet gescheiden ouders. Een mogelijke verklaring hiervoor zou gezocht kunnen worden in de rol die de duur van de scheiding heeft op de opvoedingsvaardigheden van ouders. Zo noemt het Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudies (2007) dat scheiding een vermindering van de kwaliteit van de opvoedingsvaardigheden tot gevolg kan hebben. Er treedt echter over het algemeen herstel op wanneer er enige stabiliteit in het nieuwe gezinssysteem gekomen is. Het optreden van deze stabiliteit zou gemiddeld twee jaar duren. In huidig onderzoek werd de duur van scheiding niet meegenomen. Voor vervolgonderzoek is het daarom interessant om onderscheid te maken in hoe lang ouders van de adolescent al gescheiden zijn. Een andere mogelijke verklaring zou kunnen liggen bij de rol van leeftijdsverschillen in het verband tussen ouderlijke controle en drugsgebruik door adolescenten. Zo toont onderzoek (Berndt, 1979) dat de invloed van ouders verandert in de adolescentie. Aanvullende analyses in huidig onderzoek lieten zien dat er wel sprake was van een modererende rol van scheiding op het verband tussen ouderlijke controle en drugsgebruik door adolescenten wanneer er onderscheid gemaakt werd in leeftijdsgroepen.

Verband tussen de kwaliteit van de ouder- kindrelatie en drugsgebruik

Uit de literatuur komt naar voren dat er mogelijk een verband bestaat

tussen de kwaliteit van de ouder- kindrelatie en het drugsgebruik van de adolescent (Bahr e.a., 2005; Brook e.a., 2000; Henry, 2008; Lee & Bell, 2003; McArdle e.a., 2002). Tevens werd verwacht dat scheiding van de ouders dit verband zou versterken. In tegenstelling tot de literatuur werd in huidig onderzoek geen verband gevonden tussen drugsgebruik van de adolescent en de kwaliteit van de relatie met vader en met moeder. Dit zou mogelijk verklaard kunnen worden door de operationalisatie van de constructen. Zo is in huidig onderzoek enkel gekeken naar de steun die de adolescent van de ouders kreeg, terwijl in ander onderzoek (Lee & Bell, 2003) gekeken is naar een combinatie van variabelen, communicatie, vertrouwen en begrip, om de kwaliteit van de ouder-kindrelatie te meten. Het onderzoek van Bahr en collega's (2005) richtte zich op de volgende drie aspecten van de ouder- kindrelatie: een hechte relatie met de ouder hebben, gedachten en gevoelens met de ouder delen en het prettig vinden om tijd met de ouder door te brengen. Toekomstige studies kunnen zich daarom beter een combinatie van variabelen onderzoeken dan zich te richten op één aspect van de ouder- kind relatie. Daarnaast is in huidige studie het verband van de relatie met de ouder en het drugsgebruik van de adolescent onderzocht waarbij geen rekening is gehouden met het bidirectioneel proces waarbij ouder en kind elkaar beïnvloeden (Belsky, Hertzog, & Rovine, 1986). Toekomstige studies zouden er dus rekening mee moeten houden dat niet alleen ouderlijke factoren meespelen in de ontwikkeling van kinderen maar dat gedragingen van adolescenten ook kunnen leiden tot een negatieve ouder- kindrelatie (Barnes & Farrel, 1992). Aangezien in huidig onderzoek geen verband werd gevonden tussen de kwaliteit van de ouder- kindrelatie en drugsgebruik werd ook geen modererende rol van scheiding gevonden.

Verband tussen de kwaliteit van vriendschappen en drugsgebruik

Op basis van de literatuur werd verwacht dat de kwaliteit van vriendschappen een negatief verband met drugsgebruik van adolescenten had (Allen e.a., 2012; Allen e.a., 2006; Martins e.a., 2008). Daarnaast werd onderzocht of scheiding een modererende rol had op het verband tussen drugsgebruik van adolescenten en de kwaliteit van vriendschappen. In huidig onderzoek is echter geen samenhang gevonden tussen drugsgebruik en kwaliteit van vriendschappen. Dit zou verklaard kunnen worden doordat in verschillende onderzoeken (Barnes e.a., 2005; Best e.a., 2005; Donohew e.a., 1999; Granic & Dishion, 2003; Newcomb & Bentler, 1989; Simons-Morton, 2007) naar voren komt dat het niveau van drugsgebruik van de vrienden waar de adolescent mee omgaat een belangrijke voorspeller is voor het drugsgebruik van de adolescent. Het zou voor vervolgonderzoek interessant zijn om naast de kwaliteit van de

vriendschappen ook de mate van het drugsgebruik van vrienden mee te nemen in het onderzoek. Eventueel zou toekomstig onderzoek zich kunnen richten op een mogelijke, modererende rol van de kwaliteit van vriendschappen op het verband tussen drugsgebruik van vrienden en het drugsgebruik van de adolescent. Daarnaast werd in huidig onderzoek geen verband gevonden tussen de kwaliteit van vriendschappen en drugsgebruik hierdoor kon er geen modererende rol van scheiding worden aangetoond. Er zijn geen onderzoeken gevonden die deze bevindingen tegenspreken.

Limitaties

Deze studie was voor zover bekend de eerste studie die onderzocht of scheiding van ouders een modererende rol had op de risicofactoren van drugsgebruik van adolescenten. Bij deze studie zijn echter wel een aantal limitaties te noemen. Bij de interpretatie van de resultaten moet hiermee rekening gehouden worden. Zo is er in deze studie gebruik gemaakt van slechts één meting, waardoor geen uitspraken gedaan kunnen worden over de causaliteit van verbanden (Barnes & Farrell, 1992). Een aanbeveling voor verder onderzoek is om gebruik te maken van longitudinale gegevens. Ook met betrekking tot de samenstelling van de steekproef zijn enkele kanttekeningen te plaatsen, aangezien er geen sprake was van een aselechte steekproef. Gezien er verschil bestaat in de mate van drugsgebruik onder adolescenten op basis van leefgebied, school en opleidingsniveau beperkt dit mogelijk de generaliseerbaarheid van de resultaten van deze studie (Trimbos, 2010).

In deze studie werd bij het meten van ouderlijke controle geen onderscheid gemaakt tussen vader en moeder. Het is aan te bevelen om deze in vervolgonderzoek op te splitsen, aangezien de mate van controle die vader en moeder uitoefenen kan verschillen (Waizenhofer, 2004). Om de kwaliteit van de ouder- kindrelatie te meten is in huidig onderzoek enkel gekeken naar de steun die de adolescent van de ouders kreeg. Terwijl in ander onderzoek (Bahr, Hoffmann, & Yang, 2005; Lee & Bell, 2003) gekeken is naar een combinatie van variabelen, zoals communicatie, vertrouwen, samen tijd door brengen en begrip, om de kwaliteit van de ouder- kindrelatie te meten. Daarnaast werd de kwaliteit van vriendschappen geoperationaliseerd als steun van de beste vriend, terwijl in andere onderzoeken (Barnes e.a., 2005; Best e.a., 2005; Donohew e.a., 1999; Granic & Dishion, 2003; Newcomb & Bentler, 1989; Simons-Morton, 2007) gekeken werd naar andere aspecten van vriendschappen, zoals de mate van drugsgebruik van de beste vriend(in). Dit dient in vervolgonderzoek te worden meegenomen.

Ondanks deze beperkingen is deze studie een goede eerste aanzet om risicofactoren van drugsgebruik te onderzoeken en de modererende rol van scheiding te bekijken onder Nederlandse adolescenten. Er werd gevonden dat adolescenten met een hogere mate van extraversie, die meer open stonden voor nieuwe ideeën en minder zorgvuldig waren, over het algemeen meer drugs gebruikten. Tevens kwam naar voren dat wanneer ouders meer controle uitoefenden in de opvoeding adolescenten over het algemeen minder vaak drugs gebruikten. Voor de kwaliteit van de ouder- kindrelatie en de kwaliteit van vriendschappen werd het verband met drugsgebruik niet aangetoond. Een modererende rol van scheiding werd alleen gevonden voor de persoonlijkheidseigenschap extraversie en niet voor de andere risicofactoren. Desondanks bestond er wel een verband tussen scheiding van ouders en drugsgebruik van de adolescent. Dit suggereert dat scheiding van ouders de kans op drugsgebruik bij adolescenten vergroot, met name voor adolescenten met een extraverte persoonlijkheid.

Praktische implicaties

Voor de praktijk betekenen deze bevindingen dat opvoeders en professionals zich ervan bewust moeten zijn dat adolescenten met een hoge mate van extraversie, die open staan voor nieuwe ideeën en minder zorgvuldigheid zijn een verhoogd risico lopen op het gebruik van drugs. Een andere belangrijke bevinding voor de praktijk is dat scheiding van ouders mogelijk het positieve verband tussen extraversie en drugsgebruik van de adolescent versterkt. Deze bevindingen zouden door professionals moeten worden meegenomen om zo de doelgroep te kiezen die het meeste risico loopt om drugs te gaan gebruiken (Richard, Potvin, Kishchuk, Prlic & Green, 1996).

Daarnaast zouden opvoeders en professionals zich ervan bewust moeten zijn dat een lage mate van ouderlijke controle in de opvoeding wellicht het risico op drugsgebruik door adolescenten vergroot. Monitoren en het stellen van strikte regels door ouders kan dus nuttig zijn om het risico op drugsgebruik in de adolescentie te verkleinen. Het is aan te raden om preventieprogramma's voor drugsgebruik voor adolescenten daarom niet alleen op de adolescent, maar zeker ook op de ouders te richten (Boendermaker & Ince, 2008).

Ondanks dat er in deze studie geen verband werd gevonden tussen drugsgebruik en kwaliteit van de ouder-kindrelatie is het wel van belang er rekening mee te houden dat een slechte ouder-kindrelatie de kans op drugsgebruik bij adolescenten mogelijk wel vergroot. Gezien andere onderzoeken (Bahr e.a., 2005; Brook e.a., 2000; Henry, 2008; Lee & Bell, 2003; McArdle e.a., 2002) dit verband wel vonden, is het voor ouders belangrijk om te weten dat de

relatie met hun zoon of dochter zou kunnen samenhangen met drugsgebruik. Ouders zouden er op moeten toezien hun kind te blijven steunen en de relatie met de adolescent goed te houden. Interventies kunnen zich richten op het verbeteren van de ouder- kindrelatie om risicofactoren zo klein mogelijk te houden (Brook e.a., 2000).

Verder zouden gevonden resultaten voor de praktijk kunnen betekenen dat de steun die een adolescent krijgt van zijn beste vriend(in) geen risicofactor is voor drugsgebruik. Desondanks moeten ouders zich wel bewust zijn van de rol die drugsgebruikende vrienden op hun kind kunnen hebben (Barnes, e.a., 2005; Best e.a., 2005; Donohew e.a., 1999; Granic & Dishion, 2003; Newcomb & Bentler, 1989; Simons-Morton, 2007).

Hoewel huidig onderzoek niet voor alle risicofactoren bevestigde dat scheiding een modererende rol heeft, is het voor opvoeders en professionals wel van belang om rekening te houden met de rol die scheiding speelt in drugsgebruik in de adolescentie. Daarom moeten ouders en professionals alert zijn op het risico van drugsgebruik door adolescenten wanneer de ouders gescheiden zijn en met name wanneer adolescenten extravert zijn.

Literatuurlijst

- Adalbjarnardottir, S., & Hafsteinsson, L. G. (2001). Adolescent's perceived parenting styles and their substance use: Concurrent and longitudinal analyses. *Journal of Research on Adolescence, 11*(4), 401-423. doi:10.1111/1532-7795.0001
- Allen, J. P., Chango, J., Szwedo, D., Schad, M., & Marston, E. (2012). Predictors of susceptibility to peer influence regarding substance use in adolescence. *Child Development, 83*(1), 337-350. doi:10.1111/j.1467-8624.2011.01682.x
- Allen, J. P., Porter, M. R., & McFarland, C. F. (2006). Leaders and followers in adolescent close friendships: Susceptibility to peer influence as a predictor of peer pressure, risky behavior, and depression. *Development & Psychopathology, 18*, 155-172. doi:10.1017/S0954579406060093
- Baerveldt, C., Rossem van, R., & Vermande, M. (2003). Pupils' delinquency and their social networks: A test of some network assumptions of the ability and inability models of delinquency. *The Netherlands Journal of Social Sciences, 39*, 107-125.
- Bahr, S. J., Hoffmann, J. P., & Yang, X. (2005). Parental and peer influences on the risk of adolescent drug use. *The Journal of Primary Prevention, 26*(6), 529-551. doi:10.1007/s10935-005-0014-8
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development, 67*, 3296-3319. doi:10.1111/j.1467-8624.1996.tb01915.x
- Barber, B. K., Olsen, J. E., & Shagle, S. C. (1994). Associations between parental psychological and behavioral control and youth internalized and externalized behaviors. *Child Development, 65*, 1120-1136. doi:10.1111/j.1467-8624.1994.tb00807.x
- Barnes, G. E., Barnes, M. D., & Patton, D. (2005). Prevalence and predictors of "heavy" marijuana use in a Canadian youth sample. *Substance Use & Misuse, 40*(12), 1849-1863. doi:10.1080/10826080500318558
- Barnes, G. M., & Farrell, M. P. (1992). Parental support and control as predictors of adolescent drinking, delinquency and related problem behaviors. *Journal of Marriage and the Family, 54*, 763-776. doi:10.2307/353159
- Barrett, A. E., & Turner, R. J. (2006). Family structure and substance use problems in adolescence and early adulthood: Examining explanations for the relationship. *Addiction, 101*, 109-120. doi:10.1111/j.1360-0443.2005.01296.x
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental*

- Psychology Monograph*, 4, 1-103.
- Belsky, J., Hertzog, C., & Rovine, M. (1986). Causal analysis of multiple determinants of parenting: Empirical and methodological advances. In M. Lamb, A. Brown, & B. Rugoff (Eds.), *Advances in developmental psychology* (pp. 153-202). Hillsdale, New Jersey: Erlbaum
- Bergerman, C. S., Chipuer, H. M., Plomin, R., Pedersen, N. L., McClearn, G. E., Nesselroade, J. R., . . . McCrae, R. R. (1993). Genetic and environmental effects on openness to experience, agreeableness, and conscientiousness: An adoption/twin study. *Journal of Personality*, 61(2), 159-179. doi:10.1111/1467-6494.ep9308266336
- Berndt, T. J. (1979). Development changes in conformity to peers and parents. *Development Psychology*, 15(6), 608-616.
- Best, D., Gross, S., Manning, V., Gossop, M., Witton, J., & Strang, J. (2005). Cannabis use in adolescents: The impact of risk and protective factors and social functioning. *Drug and Alcohol Review*, 24(6), 483-488. doi:10.1080/09595230500292920
- Boendermaker, L., & Ince, D. (2008). Effectieve interventies tegen jeugd-delinquentie. *Jeugd en Co Kennis*, 2(4), 26-38. doi:10.1007/BF03087480
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: parent-child attachment and healthy human development*. New York: Basic Books.
- Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological models of human development. In M. Gauvain, & M. Cole. (Eds.), *Readings on the development of children* (pp. 37-43) New York: Freeman.
- Brook, J. S., Brook, D. W., De La Rose, M., Whiteman, M., Johnson, E., & Montoya, I. (2000). Adolescent illegal drug use: The impact of personality, family, and environmental factors. *Journal of Behavioral Medicine*, 24(2), 183-203. doi:10.1023/A:1010714715534
- Brook, J. S., Whiteman, M., Finch, S., & Cohen, P. (2000). Longitudinally foretelling drugs use in the late twenties: Adolescent personality and social-environmental antecedents. *The Journal of Genetic Psychology*, 161(1), 37-51. doi:10.1080/00221320009596693
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2010, september). Tijdelijke daling uitgesproken echtscheidingen in 2009. *Webmagazine*. Verkregen van <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/veiligheid-recht/publicaties/artikelen/archief/2010/2010-3201-wm.htm>
- Cloninger, C. R. (1986). A unified biosocial theory of personality and its role in the development of anxiety states. *Psychiatric Developments*, 4(3),

167-226.

Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1987) Neuroticism, somatic complaints and disease: Is the bark worse than the bit? *Journal of Personality*, *55*, 299-316. doi:10.1111/j.1467-6494.1987.tb00438.x

Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudies. (2007). *De impact van een (echt)scheiding op kinderen en ex-partners*. Verkregen van <http://www4dar.vlaanderen.be/sites/svr/Publicaties/Publicaties/svr-studies/2007-03-impact-echtscheiding-web.pdf>

DiClemente, R. J., Wingood, G. M., Crosby, R., Sionean, C., Cobb, B.K., Harrington, K., . . . Oh, M. K. (2001). Parental monitoring: Association with adolescents' risk behaviors. *Pediatrics*, *107*(6), 1363-1368. doi:10.1542/peds.107.6.1363

Donohew, R. L., Hoyle, R. H., Clayton, R. R., Skinner, W. F., Colon, S. E., & Rice, R. E. (1999). Sensation seeking and drug use by adolescents and their friends: Models for marijuana and alcohol. *Journal of Studies on Alcohol*, *60*(5), 622-631.

Fletcher, A. C., Steinberg, L., & Williams-Wheeler, M. (2004). Parental influences on adolescent problem behavior: Revisiting Stattin and Kerr. *Child Development*, *75*(3), 781-796. doi:10.1111/j.1467-8624.2004.00706.x

Flory, K., Lynam, D., Milich, R., Leukefiel, C., & Clayton, R. (2002). The relations among personality, symptoms of alcohol and marijuana abuse, and symptoms of comorbid psychopathology: Results from a community sample. *Experimental and Clinical Psychopharmacology*, *10*, 425-434. doi:10.1037//1064-1297.10.4.425

Furman, W., & Buhrmester, D. (1985). Children's perceptions of the personal relationship in their social networks. *Developmental Psychology*, *21*, 1016-1024. doi:10.1037/0012-1649.21.6.1016

Goldberg, L. R. (1992). The development of markers for the Big-Five structure. *Psychological Assessment*, *4*, 26-42. doi:10.1037/1040-3590.4.1.26

Gray, M. R., & Steinberg, L. (1999). Unpacking authoritative parenting: Reassessing a multidimensional construct. *Journal of Marriage and the Family*, *61*(3), 574 - 587.

Granic, I., & Dishion, T. J. (2003). Deviant talk in adolescent friendships: A step toward measuring a pathogenic attractor process. *Social Development*, *12*, 314-334. doi:10.1111/1467-9507.00236

Gottfredson, M. R. & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford CA: Stanford University Press.

- Henry, L. K. (2008). Low prosocial attachment, involvement with drug-using peers, and adolescent drug use: A longitudinal examination of mediational mechanisms. *Psychology of Addictive Behaviors, 22*(2), 302–308. doi:10.1037/0893-164X.22.2.302
- Hemovich, V., & Crano, W. D. (2009). Family structure and adolescent drugs use: An exploration of single-parent families. *Substance Use and Misuse, 44*, 2099–2113. doi:10.3109/10826080902858375
- Jaffee, W. B., & D’Zurilla, T. J. (2009). Personality, problem solving, and adolescent substance use. *Behavior Therapy, 40*, 93–101. doi:http://dx.doi.org/10.1016/j.beth.2008.03.001
- Kerr, M., & Stattin, H. (2000). What parents know, how they know it, and several forms of adolescent adjustment: Further support for a reinterpretation of monitoring. *Developmental Psychology, 36*(3), 366–380. doi:10.1037//0012-1649.36.3.366
- Krohn, M. D., Hall, G. P., & Lizotte, A. J. (2008). Family transitions and later delinquency and drug use. *Journal of Youth and Adolescence, 38*(3), 466–480. doi:10.1007/s10964-008-9366-8
- Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L., & Dornbusch, S. M. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development, 62*(5), 1049–1065. doi:10.1111/j.1467-8624.1991.tb01588.x
- Lee, J., & Bell, N. J. (2003). Individual differences in attachment–autonomy configurations: linkages with substance use and youth competencies. *Journal of Adolescence, 26*, 347–361. doi:10.1016/S0140-1971(03)00018-6
- Li, X., Stanton, B., & Feigelman, S. (2000). Impact on perceived parental monitoring on adolescent risk behavior over 4 years. *Journal of Adolescent Health, 27*(1), 49–56.
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In E. M. Hetherington (Ed.), *Handbook of child psychology. Socialization, personality, and social development* (pp. 1–101) New York: Wiley.
- Malmberg, M., Overbeek, G., Monshouwer, K., Lammers, J., Vollebergh, W. A. M., & Engels, R. M. E. E. (2010). Substance use risk profiles and associations with early substance use in adolescence. *Journal of Behavioral Medicine, 33*, 474–485. doi:10.1007/s10865-010-9278-4
- Martins, S. S., Storr, C. L., Alexandre, P. K., & Chilcoat, H. D. (2008). Adolescent

- ecstasy and other drugs use in the national survey of parents and youth: The role of sensation-seeking, parental monitoring and peer's drug use. *Addictive Behaviors*, 33, 919-933. doi:10.1016/j.addbeh.2008.02.010
- McArdle, P., Wiegersma, A., Gilvarry, E., Kolte, B., McCarthy, S., Fitzgerald, M., . . . Quensel, S. (2002) European adolescent substance use: The roles of family structure, function and gender. *Addiction*, 97(3), 329-336. doi:10.1046/j.1360-0443.2002.00066.x
- Meeus, W., Akse, J., Branje, S., Bogt, T. ter, Crommelin, P., Delsing, M., Doorn, M., . . . Wied, M. de (2006). *CONAMORE: Conflict And Management Of Relationships, ruwe data*. Utrecht: Onderzoeksgroep Adolescentie Universiteit Utrecht.
- Montgomery, C., Fisk, J. E., Craig, L. (2008). The effects of perceived parenting style on the propensity for illicit drug use: The importance of parental warmth and control. *Drugs and Alcohol Review*, 27(6), 640-649. doi:10.1080/09595230802392790
- Neher, L. S., & Short, J. L. (1998). Risk and protective factors for children's substance use and antisocial behavior following parental divorce. *American Journal of Orthopediatry*, 68(1), 154-161. doi:10.1037/h0080281
- Newcomb, M. D., & Bentler, P. M. (1988). Impact of adolescent drug use and social support on problems of young adults: A longitudinal study. *Journal of Abnormal Psychology*, 97(1), 64-75. doi:10.1037/0021-843X.97.1.64
- Newcomb, M. D., & Bentler, P. M. (1989). Substance use and abuse among children and teenagers. *American Psychologist*, 44(2), 242-248. doi:10.1037/0003-066X.44.2.242
- Oetting, E. R., & Beauvais, F. (1986). Peer cluster theory: Drugs and the adolescent. *Journal of Counseling and Development*, 65(1), 17-22. doi:10.1002/j.1556-6676.1986.tb01219.x
- Oetting, E. R., & Beauvais, F. (1987). Peer cluster theory, socialization characteristics, and adolescent drugs use: A path analysis. *Journal of counseling psychology*, 34(2), 205-213. doi:10.1037/0022-0167.34.2.205
- Quay, H. C., (1965). Psychopathic personality as pathological stimulation-seeking. *American Journal of Psychiatry*, 122(2), 180-183.
- Rai, A. A., Stanton, B., Wu, Y., Li, X., Galbraith, J., Cottrell, L., . . . Burns, J. (2003). Relative influences of perceived parental monitoring and perceived peer involvement on adolescent risk behaviors: An analysis of six cross-sectional data sets. *Journal of Adolescent Health*, 33(2), 108-118. doi: 10.1016/S1054-139X(03)00179-4
- Richard, L., Potvin, L., Kishchuk, N., Prlic, H., & Green, L. W. (1996). Assessment

- of the integration of the ecological approach in health promotion programs. *American Journal of Health Promotion*, 10(4), 318-328.
doi:<http://dx.doi.org/10.4278/0890-1171-10.4.318>
- Sampson, R. J. & Laub, J. (1993). *Crime in the making: Pathways and turning points through life*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Schaefer, E. S. (1965). Children's reports of parental behavior: An inventory. *Child Development*, 36(2), 413-424.
- Secades-Villa, R., Fernández-Hermida, J. R., & Vallejo-Seco, G. (2005). Family risk factors for adolescent drug misuse in Spain. *Journal of Child and Adolescent Substance Abuse*, 14(3), 1-15. doi:10.1300/J029v14n03_01
- Simons-Morton, B. (2007). Social influences on adolescent substance use. *American Journal on Health Behavior*, 31(6), 672-684.
doi:<http://dx.doi.org/10.5993/AJHB.31.6.13>
- Stattin, H., & Kerr, M. (2000). Parental monitoring: A reinterpretation. *Child Development*, 71(4), 1072-1085. doi:10.1111/1467-8624.00210
- Swaim, R. C., Oetting, E. R., Edwards, R. W., Beauvais, F. (1989). Links from emotional distress to adolescent drug use: A path model. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 57(2), 227-231. doi:0022-006X/895/0075
- Trimbos-instituut. (2010). *Preventie van schadelijk alcoholgebruik en drugsgebruik onder jongeren*. Verkregen van <http://www.trimbos.nl/webwinkel/productoverzicht-webwinkel/preventie/af/af1012-preventie-van-schadelijk-alcoholgebruik-en-drugsgebruik-onder-jongeren>
- Vorst, H. van der., Engels, R. C. M. E., Meeus, W., Deković, M., & Vermulst, A. (2006). Parental attachment, parental control, and early development of alcohol use: A longitudinal study. *Psychology of Addictive Behaviors*, 20(2), 107-116. doi:10.1037/0893-164X.20.2.107
- Weiss, R. S. (1982). Attachment in adult life. In C. M. Parkes & J. Stevenson-Hinde, (eds.), *The place of attachment in human behavior*. Basic Books, New York.
- Wills, T. A., Resko, J. A., Ainette, M. G., & Mendoza, D. (2004). Role of parent support and peer support in adolescent substance use: A test of mediated effects. *Psychology of addictive behaviors*, 18(2), 122-134.
doi:10.1037/0893-164X.18.2.122
- Zuckerman, M., Kuhlman, D. M., Joireman, J., Teta, P., & Kraft, M. (1993). A

comparison of three structural models for personality: The Big Three, the Big Five, and the Alternative Five. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65(4), 757-768. doi:10.1037//0022-3514.65.4.757

Voetnoten

¹ Tevens werd een aanvullende analyse uitgevoerd om te onderzoeken of de hierboven beschreven modellen stand houden wanneer ook het leeftijdscohort waartoe de adolescent behoort werd meegenomen. Het uiteindelijke model werd herhaald met drieweg interacties. Er werd een klein significant interactie-effect gevonden van scheiding, leeftijdscohort en extraversie op drugsgebruik ($\beta = 0.06, p < .047$). Dit impliceert dat het hoofdeffect extraversie op drugsgebruik gemodereerd wordt door zowel scheiding van ouders als leeftijd.

² Om te controleren of sekse- en leeftijdsverschillen mogelijk verklaren dat er geen interactie-effect van ouderlijke controle en scheiding op drugsgebruik door adolescenten gevonden werd, werden tevens een aantal aanvullende analyses uitgevoerd. Allereerst werd getoetst of er wel sprake was van een interactie-effect wanneer er een onderscheid gemaakt werd tussen jongens en meisjes. Hiervoor werd een extra regressieanalyse uitgevoerd met daarin een drieweg-interactie. Dit zorgde niet voor een significante toename van de verklaarde variantie ten opzichte van het tweede model ($\Delta R^2 < .01, \Delta F(1,1234) = 0.78, p = .379, R^2 = .08, F(4,1234) = 28.02, p < .001$). Daarnaast kwam er geen significant interactie-effect van scheiding, strikte controle en sekse op drugsgebruik uit de analyse naar voren ($\beta = 0.03, p = .379$). Dit impliceert dat sekseverschillen geen verklaring geven voor het niet vinden van een interactie-effect van scheiding en controle door ouders op drugsgebruik door adolescenten.

³ Ten tijde van de eerste meting (T1) werd de steekproef ingedeeld in twee cohorten, te weten het jonge cohort (< 16 jaar) en het oude cohort (≥ 16 jaar). Om te controleren of het interactie-effect van scheiding van ouders en strikte controle wel significant was wanneer er rekening werd gehouden met leeftijdsverschillen werd een lineaire regressieanalyse met een drieweginteractie uitgevoerd. Uit het tweede model met daarin sekse, scheiding, strikte controle en leeftijd kwam geen significante samenhang van leeftijd met drugsgebruik bij adolescenten naar voren ($\beta = 0.03, p = .288$). In het derde model, waarin het interactie-effect van scheiding, strikte controle en leeftijd op drugsgebruik werd toegevoegd, nam de verklaarde variantie significant toe ($\Delta R^2 < .01, \Delta F(1,1233) = 4.10, p = .247, R^2 = .09, F(5,1233) = 23.37, p < .001$). Er was een significant interactie-effect van scheiding, strikte controle en leeftijd op drugsgebruik door adolescenten ($\beta = -0.06, p = .04$). Dit impliceert dat, wanneer er een onderscheid gemaakt werd tussen de leeftijdscohorten, scheiding het negatieve verband tussen controle door ouders en drugsgebruik door adolescenten wel modereerde.

⁴ De resultaten zouden beïnvloed kunnen worden door de hoge correlatie tussen vader en moeder ($r = .66$). Om te controleren of deze hoofdeffecten niet significant waren als gevolg van multicollineariteit tussen vader en moeder is de analyse nogmaals uitgevoerd met twee lineaire regressieanalyses waarin vader en moeder apart werden opgenomen. Uit deze analyses bleek echter dat de variabelen steun van vader en steun van moeder geen verband hadden met drugsgebruik. Er was geen significant verband tussen steun van vader en drugsgebruik ($\beta < 0.01, p = .984$) en tussen steun van moeder en drugsgebruik ($\beta = -0.03, p = .270$). Tevens was er in deze analyse, waarin rekening gehouden is met multicollineariteit, geen sprake van significante interactie-effecten ($p > .05$). De oorzaak voor de niet significante resultaten is dus niet terug te voeren naar multicollineariteit.

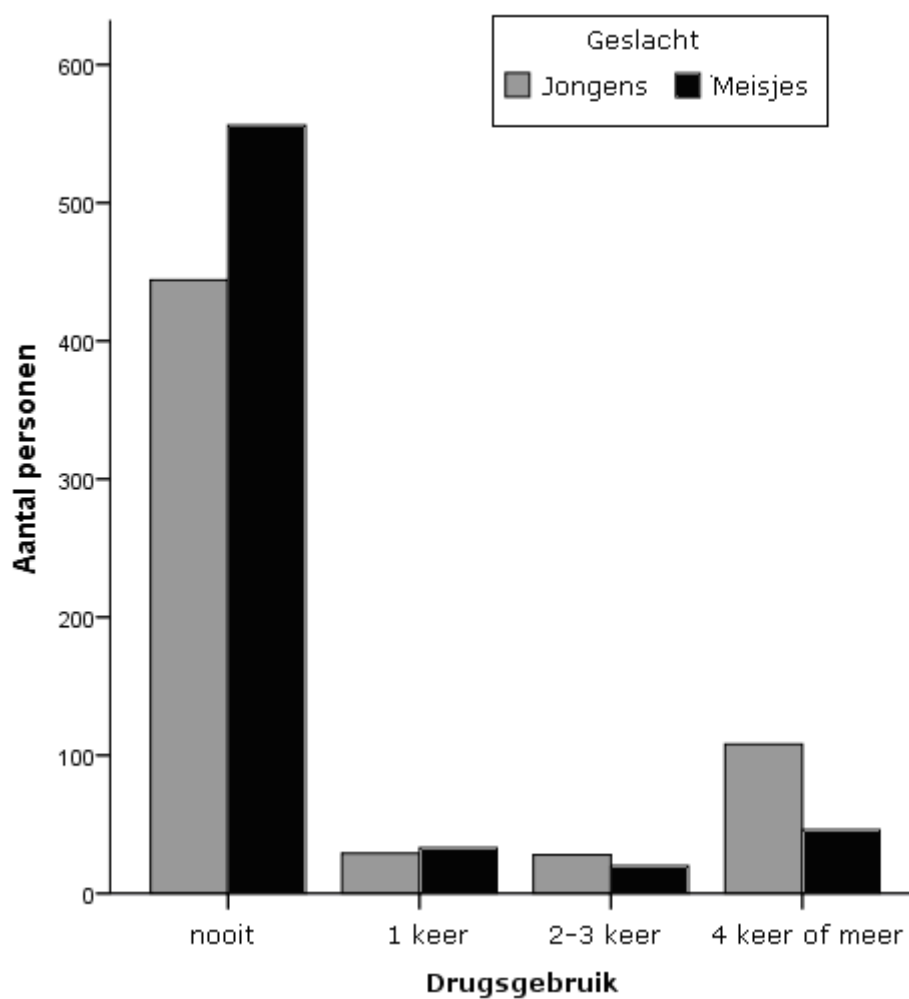
⁵ In deze studie was de leeftijd van de adolescenten opgedeeld in twee cohorten. In T1 bestond het jonge cohort uit adolescenten in de leeftijd tot 16 jaar en in het oude cohort was dit vanaf 16 jaar. Om te controleren of het interactie-effect van scheiding op steun van de ouder wel significant was als er rekening gehouden werd met de eventuele verschillen tussen deze twee cohorten is een drieweg-interactie uitgevoerd. Uit het tweede model met daarin leeftijd, scheiding, sekse, en de hoofdeffecten steun van vader en steun van moeder kwam naar voren dat leeftijd een klein positief significant verband had met drugsgebruik ($\beta = .09, p = .001$). Deze toevoeging van leeftijd zorgde echter niet voor een significant effect tussen steun van vader en drugsgebruik ($\beta = .03, p = .39$) en ook niet voor steun van moeder ($\beta = -.05, p = .19$). In deze analyse was er tevens geen interactie-effect van scheiding, leeftijd en steun van vader ($\beta = .03, p = .27$) en steun van moeder ($\beta = -.03, p = .26$). Deze extra analyse impliceert dat leeftijd niet kan verklaren dat er geen effect werd gevonden tussen steun ouders en drugsgebruik, en dat steun van de ouder dus geen verband houdt met het drugsgebruik van de adolescent.

⁶ In deze studie was de leeftijd van de adolescenten opgedeeld in twee cohorten. In de eerste meting bestond het jonge cohort uit adolescenten in de leeftijd tot 16 jaar en het oude cohort was vanaf 16 jaar en ouder. Om te controleren of het interactie-effect van scheiding op steun van beste vriend(in) wel significant was als er rekening gehouden werd met de eventuele verschillen tussen deze twee cohorten is er een extra lineaire regressieanalyse met een drieweg-interactie uitgevoerd. In het tweede model werd een klein positief verband van leeftijd ($\beta = .10, p = < .001$) op drugsgebruik bij adolescenten gevonden. In model 3 waarin het interactie-effect van scheiding, steun van beste vriend(in) en leeftijd op drugsgebruik werd toegevoegd, nam de verklaarde variantie niet significant toe ($\Delta R^2 = .06, \Delta F(1,1226) = 0.07, p = .795, R^2 = .06, F(5,1226) = 15.29, p < .001$). Hier werd tevens geen significant interactie-effect gevonden van scheiding, leeftijd en steun van beste vriend(in) ($\beta = .01, p = .795$). Deze extra analyses impliceren dat leeftijd niet kan verklaren dat er geen verband werd gevonden tussen steun van beste vriend(in) en drugsgebruik.

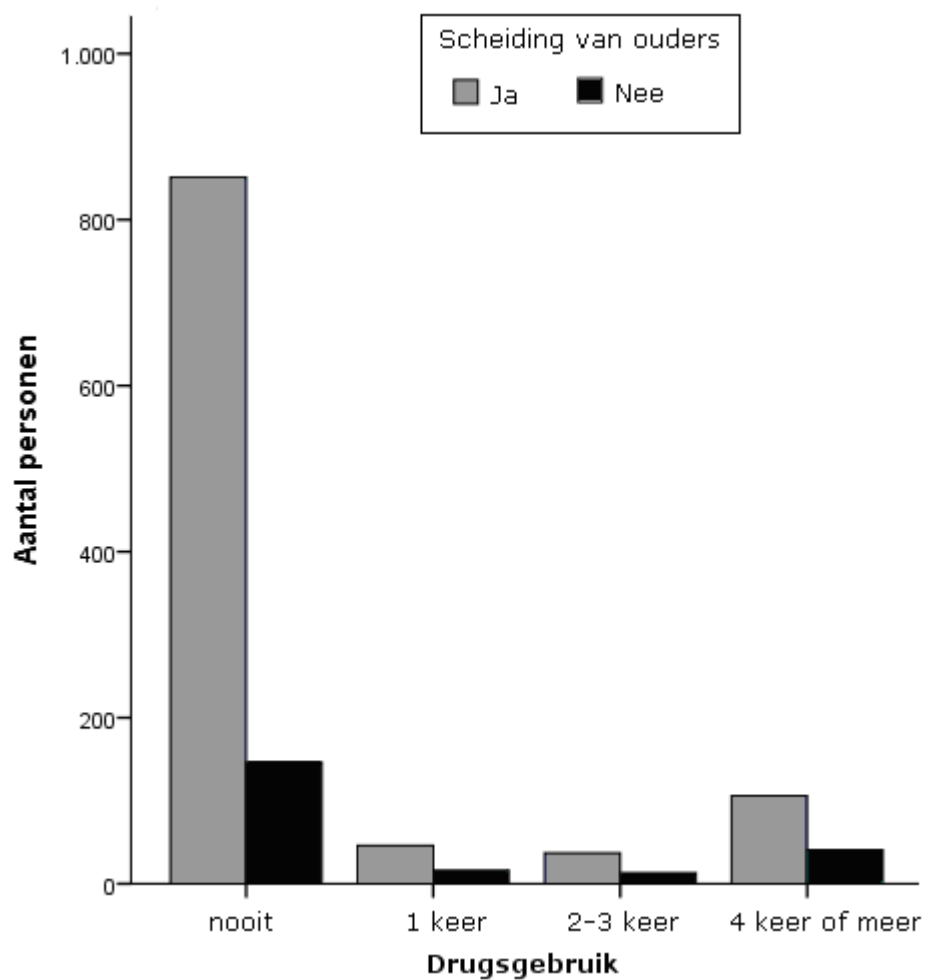
Tabel 1

Gemiddelden en Standaardafwijkingen van de Variabelen Drugsgebruik, Persoonlijkheid, Ouderlijke Controle, Ouder-Kind Relatie en Kwaliteit van Vriendschappen

	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	Min	Max
Drugsgebruik van adolescent	1274	1.49	1.03	1.00	4.00
Extraversie	1275	4.90	1.15	1.33	7.00
Vriendelijkheid	1275	5.52	0.73	2.00	7.00
Zorgvuldigheid	1275	4.28	1.24	1.00	7.00
Emotionele Stabiliteit	1275	4.58	1.10	1.00	7.00
Openheid voor nieuwe ideeën	1275	4.76	0.98	1.50	7.00
Strikte controle door ouders	1268	2.90	0.68	1.00	4.88
Steun vader	1219	3.34	0.73	1.00	5.00
Steun moeder	1267	3.53	0.65	1.00	5.00
Steun beste vriend(in)	1260	3.33	0.69	1.08	5.00

Figuur 1. Staafdiagram van de verschillen tussen jongens en meisjes in de mate van drugsgebruik in de afgelopen 12 maanden.

Figuur 2. Staafdiagram van de verschillen tussen adolescenten van gescheiden en niet gescheiden ouders in de mate van drugsgebruik in de afgelopen 12 maanden.

Tabel 2

Pearson Correlatiecoëfficiënten van de Variabelen Persoonlijkheid, Ouder-Kind Relatie, Ouderlijke Controle en Kwaliteit van Vriendschappen

Variabele	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Drugsgebruik									
2. Extraversie	.11***								
3. Vriendelijkheid	.00	.20***							
4. Zorgvuldigheid	-.20***	-.10***	.26***						
5. Emotionele Stabiliteit	.07*	.49***	-.03	-.10***					
6. Openheid voor nieuwe ideeën	.09**	.10**	.48***	.16***	-.13***				
7. Steun moeder	-.07*	.25***	.38***	.19***	.09**	.18**			
8. Steun vader	-.03	.22***	.34***	.13***	.07**	.18***	.66***		
9. Steun beste vriend(in)	-.03	.20***	.36***	.10***	-.03	.20***	.45***	.46***	
10. Strikte controle	-.21***	-.05	-.10***	-.04	-.09**	-.06*	-.14***	-.12***	.02

Noot. * $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$

Tabel 3

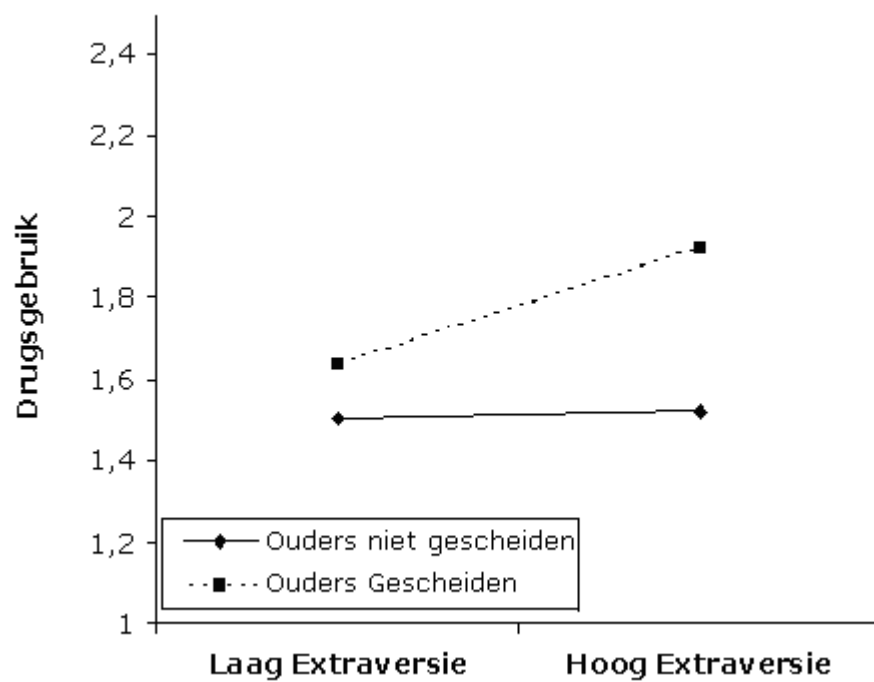
Resultaten Lineair Regressieanalyse voor Persoonlijkheid met als Uitkomstmaat Drugsgebruik en als Voorspellers Sekse, Scheiding, Extraversie, Vriendelijkheid, Zorgvuldigheid, Emotionele Stabiliteit en Openheid voor Nieuwe Ideeën

Drugsgebruik	B	SE	<i>B</i>	<i>p</i>	R ²	<i>p</i>	ΔR ²	<i>p</i>
Model 1					.03	<.001	.03	<.001
Sekse	-.35	.06	-.18	<.001				
Model 2					.09	<.001	.07	<.001
Sekse	-.32	.06	-.17	<.001				
Scheiding	.34	.08	.14	<.001				
Extraversie	.06	.06	-.05	.040				
Vriendelijkheid	.02	.05	.03	.666				
Zorgvuldigheid	-.15	.02	-.19	<.001				
Emotionele stabiliteit	.01	.03	.01	.787				
Openheid voor nieuwe ideeën	.13	.03	.12	<.001				
Model 3					.10	<.001	.01	.076
Sekse	-.31	.06	-.15	<.001				
Scheiding	.49	.68	.18	.472				
Extraversie	.05	.03	.05	.138				
Vriendelijkheid	.01	.05	.01	.834				
Zorgvuldigheid	-.15	.03	-.02	<.001				
Emotionele stabiliteit	-.02	.03	-.02	.594				
Openheid voor nieuwe ideeën	.12	.04	.12	.001				
Scheiding * Extraversie	.04	.09	.03	.374				
Scheiding * Vriendelijkheid	.07	.08	.05	.853				
Scheiding *Zorgvuldigheid	-.03	.06	-.02	.619				
Scheiding * Emotionele stabiliteit	.02	.12	.07	.048				
Scheiding * Openheid voor nieuwe ideeën	.15	.08	.02	.621				

Tabel 4

Resultaten Lineair Regressieanalyse voor Persoonlijkheid met als Uitkomstmaat Drugsgebruik en als Voorspellers Sekse, Scheiding, Extraversie, Zorgvuldigheid en Openheid voor Nieuwe Ideeën

Drugsgebruik	B	SE	B	p	R ²	p	ΔR ²	p
Model 1					.03	<.001	.03	<.001
Sekse	-.35	.06	-.17	<.001				
Model 2					.10	<.001	.07	<.001
Sekse	-.32	.06	-.16	<.001				
Scheiding	.34	.07	.13	<.001				
Extraversie	.06	.02	.07	.007				
Zorgvuldigheid	-.15	.02	-.18	<.001				
Openheid voor nieuwe ideeën	.13	.03	.13	<.001				
Model 3					.10	<.001	.00	.104
Sekse	-.32	.06	-.16	<.001				
Scheiding	.35	.07	.13	<.001				
Extraversie	.04	.03	.04	.142				
Zorgvuldigheid	-.15	.03	-.18	<.001				
Openheid voor nieuwe ideeën	.13	.03	.12	<.001				
Scheiding * Extraversie	.15	.06	.07	.017				
Scheiding *	-.02	.06	-.01	.753				
Zorgvuldigheid								
Scheiding * Openheid voor nieuwe ideeën	.01	.07	.00	.915				

Figuur 3. Interactie- effect van scheiding op het verband tussen extraversie en drugsgebruik.

Tabel 5

Resultaten Lineaire Regressieanalyse met als Uitkomstmaat Drugsgebruik en als Voorspellers Sekse, Scheiding en Strikte Controle

Drugsgebruik	B	SE	β	p	R ²	p	ΔR^2	p
Model 1					.03	<.001	.03	<.001
Sekse	-.35	.06	-.18	<.001				
Model 2					.08	<.001	.05	<.001
Sekse	-.33	.06	-.16	<.001				
Scheiding	.30	.07	.11	<.001				
Strikte Controle	-.28	.04	.19	<.001				
Model 3					.08	<.001	.00	.247
Sekse	-.33	.06	-.16	<.001				
Scheiding	.28	.08	.10	<.001				
Strikte Controle	-.26	.05	-.18	<.001				
Scheiding * Controle	-.12	.11	-.04	.247				

Tabel 6

Resultaten Lineaire Regressieanalyse voor de Kwaliteit van de Ouder-Kind Relatie met als Uitkomstmaat Drugsgebruik en als Voorspellers Sekse, Scheiding, Steun van Moeder en Steun van Vader.

Drugsgebruik	B	SE	β	p	R ²	p	ΔR^2	p
Model 1					.03	<.001	.03	<.001
Sekse	-.36	.06	-.18	<.001				
Model 2					.05	<.001	.02	<.001
Sekse	-.35	.06	-.17	<.001				
Scheiding	.40	.08	.14	<.001				
Steun van moeder	-.08	.06	-.05	.202				
Steun van vader	.05	.05	.03	.390				
Model 3					.05	<.001	.00	.470
Sekse	-.35	.06	-.17	<.001				
Scheiding	.41	.08	.14	<.001				
Steun van moeder	-.10	.07	-.07	.145				
Steun van vader	.05	.06	.04	.437				
Scheiding * Steun van moeder	.13	.14	.04	.334				
Scheiding * Steun van vader	.02	.12	.01	.841				

Tabel 7

Resultaten lineaire Regressieanalyse voor de Kwaliteit van de Ouder-Kindrelatie met als Uitkomstmaat Drugsgebruik en als Voorspellers Sekse, Scheiding, Steun van Vader.

Drugsgebruik	B	SE	β	p	R ²	p	ΔR^2	p
Model 1					.03	<.001	.03	<.001
Sekse	-.35	.06	-.17	<.001				
Model 2					.05	<.001	.02	<.001
Sekse	-.36	.06	-.18	<.001				
Scheiding	.39	.08	.14	<.001				
Steun van vader	.00	.04	.00	.984				
Model 3					.05	<.001	.00	.493
Sekse	-.36	.06	-.18	<.001				
Scheiding	.39	.08	.14	<.001				
Steun van vader	-.01	.04	.00	.786				
Scheiding * Steun van vader	.07	.10	.02	.493				

Tabel 8

Resultaten lineaire Regressieanalyse voor de Kwaliteit van de Ouder-Kindrelatie met als Uitkomstmaat Drugsgebruik en als Voorspellers Sekse, Scheiding, Steun van Moeder.

Drugsgebruik	B	SE	β	p	R^2	p	ΔR^2	p
Model 1					.03	<.001	.03	<.001
Sekse	-.36	.06	-.18	<.001				
Model 2					.05	<.001	.02	<.001
Sekse	-.36	.06	-.18	<.001				
Scheiding	.36	.08	.13	<.001				
Steun van moeder	-.05	.04	-.03	.270				
Model 3					.05	<.001	.00	.537
Sekse	-.35	.06	-.18	<.001				
Scheiding	.36	.08	.13	<.001				
Steun van moeder	-.06	.05	-.04	.207				
Scheiding * Steun van moeder	.07	.11	.04	.537				

Tabel 9

Resultaten lineaire Regressieanalyse voor Kwaliteit van Vriendschappen met als Uitkomstmaat Drugsgebruik en als Voorspellers Sekse, Scheiding en Steun Beste Vriend(in).

Drugsgebruik	B	SE	β	p	R ²	p	ΔR^2	p
Model 1					.03	<.001	.03	<.001
Sekse	-.36	.06	-.17	<.001				
Model 2					.05	<.001	.02	<.001
Sekse	-.39	.06	-.19	<.001				
Scheiding	.35	.08	.13	<.001				
Steun van beste vriend(in)	.05	.04	.03	.258				
Model 3					.05	<.001	.00	.181
Sekse	-.39	.06	-.19	<.001				
Scheiding	.35	.08	.13	<.001				
Steun van beste vriend(in)	.07	.05	.05	.120				
Scheiding * Steun van beste vriend(in)	-.15	.11	-.04	.181				